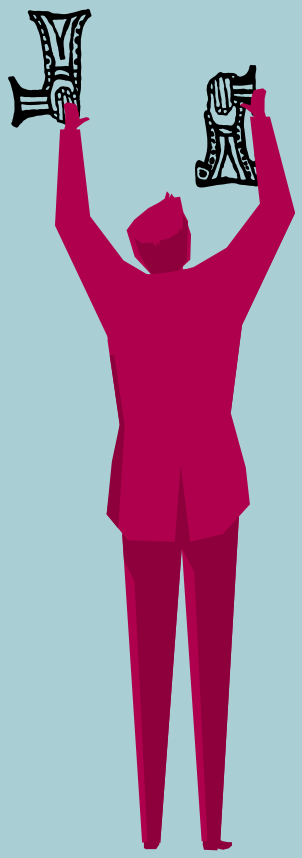
(DIS)KONTI NUITET(I) U NACIONALNOJ FILOLOGIJI

Međunarodni znanstveni skup povodom 150 godina kroatistike na Sveučilištu u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
4–6. prosinca 2025.

KNJIŽICA SAŽETAKA

Nakladnik
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – FF press
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Za nakladnika
Domagoj Tončinić

Urednici
Igor Marko Gligorić
Tanja Kuštović
Davor Nikolić
Tatjana Pišković
Evelina Rudan

Prijelom
O,ne radiona

Dizajn naslovnice
O,ne radiona

ISBN 978-953-379-270-5

Organizaciju skupa financijski je potpomogla Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

(DIS)
KONTI
NUITET(I)
U NACIO
NALNOJ
FILOLOGIJI

(Dis)kontinuitet(i) u nacionalnoj filologiji

Međunarodni znanstveni skup povodom 150 godina kroatistike na Sveučilištu u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
4–6. prosinca 2025.

KNJIŽICA SAŽETAKA

Programski odbor

Evelina Rudan (predsjednica), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Krešimir Bagić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Tatjana Balažic Bulc, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani
Ivana Brković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Krystyna Pieniążek-Marković, Sveučilište Adama Mickiewicza u Poznanju
Bernardina Petrović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vesna Požgaj Hadži, Filozofski fakultet u Ljubljani
Petr Stehlík, Filozofski fakultet u Brnu
Luca Vaglio, Sveučilište Sapienza u Rimu
Tvrtko Vuković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Mateo Žagar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Organizacijski odbor

Tanja Kuštović (predsjednica), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Davor Nikolić (tajnik) Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Drenjančević, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Igor Marko Gligorić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Marija Malnar Jurišić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Tatjana Pišković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Poveznice

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
https://kroat.ffzg.unizg.hr/

Mrežna stranica skupa
https://kroatistika150.ffzg.unizg.hr/

Uvodno slovo

Kada smo 2015. organizirali skup povodom 140. obljetnice zagrebačke Kroatistike, bili smo svjesni toga da je njezine početke moguće odrediti dvjema godinama: godinom 1874, kada je Lepold Geitler u poredbenom okviru počeo otvarati teme koje su se ticale hrvatskog jezika, i godinom 1875, odnosno akademskom 1875/1876, kada se, izrastajući u sklopu Katedre za filologiju slavensku, od nje odvojila i kao samostalna katedra uspostavila Katedra za hrvatski ili srpski jezik.

O prvoj smo se obljetnici bavili naslovno *Zaboravljenim počecima*, a sadržajno sondiranjem stanja stvari na znanstvenom terenu, odnosno temama koje su uključivale tipove (samo)propitivanja kakvima je humanistika i intrinzično sklona. Pritom smo uzimali u obzir i to da se i humanistika i filologija kao njezina vitalna sastavnica posljednjih desetljeća kontinuirano bave raspravama o vlastitom (re)pozicioniranju – raspravama potaknutima vanjskim oblakom krize koja se nad njima nadvija, ali i njezinom unutarnjom proizvodnjom.

O ovoj obljetnici namjera nam je postaviti pitanja drukčije vrste koja su povezana s kontinuitetom/kontinuitetima i prijelomnim točkama u kroatistici – prekretnicama u proučavanju povijesti hrvatskog jezika, dijalektologije, hrvatskoga standardnog jezika, starije i novije hrvatske književnosti, usmene književnosti, teorije književnosti, stilistike i metodike, i s njima povezanim „zaokretima“ u bliskim disciplinarnim područjima: drugim filologijama, komparativnoj književnosti, kulturnoj antropologiji, folkloristici, filozofiji i dr. Teme kontinuiteta ili kontinuitetâ, također i diskontinuiteta, od onih su osnovnih za svaku nacionalnu filologiju ili filologiju bilo koje zajednice (po kriteriju jezika, pisma, socijalne omeđenosti). Određene u bitnome protegom vremena, podrazumijevaju usvajanje, nadovezivanje, nadogradnju, udruživanje, zajedničko usmjerenje, ali i rezove, obrate, preusmjeravanja, prijelome, vraćanja unatrag, razilaženja, mimoilaženja. Kad je riječ o hrvatskoj filologiji, uspostavljanje vertikala sinkroniziralo se unutar općih kulturnopovijesnih, europskih koordinata utvrđivanjem relacija s kontaktnim kulturama u konkretnim povijesnim okolnostima. Pritom su dinamičan odnos prema državnosti i ideja nacije bili zacijelo važni orijentiri. Povijest hrvatskoga „jezika knjigama namijenjenoga“ upravo je u tom pogledu osobito zanimljiva, ponajviše zbog kontinuirane regionalne ulomljenosti, zbog silnica koje su različito vodile prema oblikovanju književnoga/standardnoga jezika (npr. pitanje crkvenoslavenske ili vernakularne osovine – opet trojno podijeljene s obzirom na tri narječja hrvatskoga jezika). Odnos dviju glavnih srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih osovina kulture, crkvenoslavenske i latinske, uz okupljanje vernakularnog izraza oko njih (u različitim registrima)

definirao je stremljenja koja su još od 16. stoljeća vodila prema modernom izrazu u 19. stoljeću. Međusobna igra (dis)kontinuiteta upućuje i na višestruke dimenzije toga termina: jedna uključuje suvremenu perspektivu kanona, druga uspostavljanje relacija s europskim protokom ideja i povijesnim okolnostima, treća implicira imanentni karakter (razvoj samih jezičnih organizama, književnih formi, promjena medija i sl.). Pratiti razvoj hrvatske znanosti o književnosti, od Jagićeve *Historije književnosti naroda hrvatskoga i srpskoga* (1867) do danas, oksimoronski je posao uspostavljanja tradicije diskontinuiranog kontinuiteta. Jagićeva pomna i sustavna filološka čitanja književnih tekstova, prožeta i antipozitivizmom i osvješćivanjem tvorbene uloge jezika *prekinuta* su već krajem 19. stoljeća impresionističkim, esteticističkim, pozitivističkim i biografističkim pristupima. U prvoj polovici 20. stoljeća Barac, Kombol, Haler, Ježić, Dukat i Hergešić uspjeli su, svaki na svoj način, unaprijediti znanstveno proučavanje književnosti u nas. Pedesetih godina 20. stoljeća oko časopisa *Umjetnost riječi* i tzv. Zagrebačke stilističke škole uspostavlja se moderna znanost o književnosti koju obilježava kako zahtjev za autonomijom discipline i predmeta tako i zanimanje za funkcioniranje formalnih i stilskih aspekata književnog teksta. Pod utjecajem ruskih formalista, čeških strukturalista, kritike primjerene djelu (Staiger) te engleske i američke nove kritike Škreb, Flaker i Frangeš uspostavljaju kontinuitet sa svjetskim književnoznanstvenim dostignućima paradoksalno prekidajući s dotadašnjim nastojanjima struke. Od šezdesetih godina 20. stoljeća hrvatska znanost o književnosti kontinuirano se oblikuje tako da uključuje sve relevantne disciplinarne i postdisciplinarne obrate od strukturalizma, semiotike, poststrukturalizma do književne antropologije, kulturalnih studija i politike književnosti. Trenutačno stanje – na svjetskoj sceni obilježeno tzv. postkritičkim obratom koji uvodi ideje o radikalnoj reformi discipline te se pita o namjenama i ulogama književnosti – prilika je da se tradicija duga 150 godina iznova iščita, uključujući i uvide u prijelomne točke toga isprekidanog niza.

Zanimat će nas, između ostaloga, i na koje su načine različiti teorijski obrati koji su zahvaćali ne samo filologiju nego i druge bliske discipline bili dijelom kontinuiteta ili prekidali s njim. Promatrat ćemo i načine preispitivanja različitih koncepcija primjerice povijesti književnosti te njihov utjecaj na mogućnost pisanja povijesti književnosti. Zanimat će nas izvedbeni aspekti pisane i usmene književnosti i načini na koje su ulazili i izlazili iz fokusa proučavanja književnosti, kao i to koji su teorijski obrati doprinosili većem ulasku kulturoloških tema u književnost. Važno nam je i pitanje na koji način implicitni postupci zadnjih desetljeća, iako teorijski neiskazani, poput gotovo potpunog razdvajanja istraživanja jezika i književnosti, utječu na razumijevanje književnog teksta (ali i na razumijevanje jezika).

Višestruko su dobrodošli i pogledi izvana, i to u dvostrukom smislu, geografskom i kulturnom s jedne strane i disciplinarnom s druge. U okviru prvog zanimaju nas ne samo veze s inozemnim kroatistikama nego i učinci tih veza na upisivanje hrvatske književnosti, jezika i kulture na kartu svijeta. U okviru drugog zanimaju nas veze kroatistike s drugim disciplinama te ishodi i doprinosi interdisiplinarnih transfera alata i metodologija kako u kroatistici tako i u drugim disciplinama (drugim filologijama, komparatistici, povijesti, etnologiji itd.).

Na koncu, za razvoj bilo koje struke važni su ljudi, pa nas, u okviru različitih tema zanimaju i konkretni pojedinci, znanstvenici, istraživači koji su svojim radom činili važne i prijelomne iskorake, presudne za razvoj discipline.

U ime Programskoga odbora izv. prof. dr. sc. Evelina Rudan

U ime Organizacijskoga odbora izv. prof. dr. sc. Tanja Kuštović

Marko Alerić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
maleric@m.ffzg.hr

Izazovi u poučavanju standardnojezične norme – „strah od poučavanja“

Svrha je nastave Hrvatskoga jezika osigurati ne samo učeničko ovladavanje znanjima o hrvatskome standardnom jeziku nego i uspješnu primjenu tih znanja u govorenoj i pisanoj komunikaciji. Lošijem ovladavanju standardnim jezikom uzroci mogu biti i, npr. nedovoljno znanje poučavatelja, loše metode poučavanja, loši načini vrednovanja učenika, ali i „strah od poučavanja“ povezan s tzv. učeničkim „strahom od jezika“. Naime, strah od toga da će nova jezična znanja i/ili neuspjeh u njihovu ovladavanju kod učenika izazvati “strah od jezika”, kod učitelja/nastavnika može uzrokovati „strah od poučavanja“ koji se ostvaruje kao odustajanje od poučavanja zahtjevnijih jezičnih sadržaja, odustajanje od provjeravanja usvojenosti jezičnih sadržaja i njihova ostvarivanja u govorenoj i pisanoj komunikaciji i dr. U radu će biti proučeni i objašnjeni pojmovi „strah od jezika“ i „strah od poučavanja“, kao i posljedice koje uzrokuju u poučavanju hrvatskoga standardnog jezika i u njegovu ovladavanju.

Challenges in teaching the standard language norm – "fear of teaching"

The purpose of teaching the Croatian language is to ensure not only students' mastery of knowledge about the Croatian standard language, but also the successful application of this knowledge in spoken and written communication. Poor mastery of the standard language can also be caused by, for example, insufficient knowledge of the teacher, poor teaching methods, poor ways of assessing students, but also "fear of teaching" associated with the so-called student "fear of language". Namely, the fear that new language knowledge and/or failure to master it will cause "fear of language" in students, and in teachers, it can cause "fear of teaching" which manifests itself as giving up on teaching more demanding language content, giving up on checking the acquisition of language content and its implementation in spoken and written communication, etc. The paper will study and explain the concepts of "fear of language" and "fear of teaching", as well as the consequences they cause in teaching the Croatian standard language and in its mastery.

Krešimir Bagić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
kbagic@m.ffzg.unizg.hr

„Khevenhiller“ Miroslava Krleže (stilističko čitanje)

Pjesma „Khevenhiller“ paradigmatski je i vjerojatno najpoznatiji tekst zbirke *Balade Petrice Kerempuha* Miroslava Krleže. Redovito se antologizira i pretiskuje u srednjoškolskim čitankama kao vrhunski primjer autorova literarnog artizma. Iako se Krležin stil često temelji na kvantitativnosti, tj. kumulaciji leksičkoga materijala, gomilanjima i nabrajanjima, poetski kazivač „Khevenhillera“ rabi prilično ograničen leksik, ali ga virtuozno ponavlja i varira. Njegov izraz pritom obilježava mreža različitih tipova ponavljanja – glasova, leksema, sintaktičkih i metričkih oblika. Stilističko će se čitanje pjesme usredotočiti na njezina jezična, kompozicijska i spoznajna uporišta. Motrit će se među ostalim: odnos parateksta (naslova, podnaslova i datacije) i teksta pjesme; ludičnost, ritmičnost i zvučnost kao bitna stilska obilježja; pozicija i govor poetskoga kazivača; vrsno određenje pjesme i njezin odnos prema drugim pjesmama iz zbirke. Pjesma „Khevenhiller“ potvrđuje stilističku maksimu da su *što* i *kako* teksta neodvojivi, da reći nešto na drugi način znači i drukčije konceptualizirati temu.

"Khevenhiller" by Miroslav Krleža (A Stylistic Reading)

The poem "*Khevenhiller*" is paradigmatic and arguably the most renowned text from Miroslav Krleža's collection *Balade Petrice Kerempuha* (Ballads of Petrica Kerempuh). It is regularly anthologized and reprinted in high school textbooks as a supreme example of the author's literary artistry. Although Krleža's style often relies on quantitative abundance—on the accumulation of lexical material, amassing and enumerations—the poetic speaker of "*Khevenhiller*" employs a rather limited lexicon, which he masterfully repeats and varies. At the same time his expression is characterized by a net of various types of repetition—of sounds, lexemes, syntactic, and metrical forms. This stylistic reading will focus on the poem's linguistic, compositional, and cognitive foundations. It will examine, among other things: the relationship between paratext (title, subtitle, and dating) and the poem's main text; ludic expression, rhythm, and sonority as essential stylistic features; the position and voice of the poetic speaker; the poem's genre determination and its relation to other poems in the collection. "*Khevenhiller*" confirms the stylistic maxim that the *what* and *how* of a text are inseparable—that to say something differently means to conceptualize the theme in a different way.

Tatjana Balažic Bulc
Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani
tatjana.balazicbulc@ff.uni-lj.si

Vesna Požgaj Hadži
Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani
vesna.pozgajhadzi@ff.uni-lj.si

Pogled izvana: proučavanja hrvatskoga jezika u Sloveniji

Proučavanja hrvatskoga jezika u Sloveniji povezana su s razvojem kontrastivne lingvistike i istraživanjima jezika u kontaktu. Temelje kontrastivne tradicije, koje je u hrvatskoj lingvistici postavio Rudolf Filipović, preneseni su u slovenski kontekst zahvaljujući djelovanju Vatroslava Kalenića. Njegov rad od sedamdesetih do osamdesetih godina 20. st. označava početke sustavnoga kontrastivnog proučavanja hrvatskoga i slovenskoga jezika te uspostavljanje metodoloških osnova za daljnja istraživanja. U radu se prikazuje razvoj kontrastivne metode i njezine ključne faze – od klasične kontrastivne analize i analize pogrešaka do suvremene kombinirane kontrastivne analize, kao i rezultati istraživanja. Na kraju se razmatraju smjerovi budućega razvoja kontrastivne lingvistike s naglaskom na interdisciplinarnost, uporabu digitalnih korpusa te primjenu u metodici poučavanja jezika, prevođenju i interkulturnoj komunikaciji.

A view from abroad: Researching the Croatian language in Slovenia

The foundations of the contrastive research, established in Croatian linguistics by Rudolf Filipović, were brought to the Slovenian context by Vatroslav Kalenić. His work in 1970's and 1980's is widely regarded as marking the inception of systematic contrastive research of Croatian and Slovenian, and the establishment of methodological basis for further work in this field. The article presents the development of the contrastive method and its key phases – from classical contrastive analysis and error analysis to modern contrastive integrated analysis, with the focus on the research outcomes. We conclude with the future directions of contrastive linguistics, emphasising interdisciplinarity, the use of digital corpora, and their application in language learning, translation, and intercultural communication.

Ivančica Banković-Mandić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ibmandic@m.ffzg.hr

Oznake za naglaske hrvatskog standardnog jezika u kroatističkim okvirima i izvan njih

U kroatističkoj tradiciji hrvatski se standardni naglasni sustav opisuje kao četveronaglasni i u opisima i poučavanju koriste se tradicionalni simboli. Devedesetih godina sociofonetska su istraživanja Odsjeka za fonetiku revidirala pravila o distribuciji i duljini naglasaka hrvatskog standardnog izgovora (Pletikos 2008). Na tim je temeljima nastao i priručnik za učenje i poučavanje hrvatskih naglasaka (Martinović, Pletikos Olof, Vlašić Duić 2024) i pristupi hrvatskom naglaskom sustavu u hrvatskom kao J2 koji naglašavaju važnost usvajanja mjesta naglaska te duljine kada za to postoje fonološki razlozi, a naglasci se bilježe pojednostavljeno – podcrtavanjem naglašenog vokala uz oznaku za duljinu, ako je riječ o dugom naglasku. Ton se ne poučava eksplicitno, osim u specifičnim situacijama (posebne interesne skupine kada se studente upoznaje i s IPA-inim simbolima). Jedan je od diskontinuiteta u promišljanju o simbolima za naglaske uočen u Kapovićevim radovima (2015) čiji je prijedlog da se za naglaske u hrvatskom jeziku ne koriste opisni nazivi: kratkosilazni, kratkouzlazni, dugosilazni i dugouzlazni već samo simboli jer kratkosilazni nije svugdje silazan ni kratak, negdje može biti uzlazan i dug. Je li onda ipak riječ o posve drugačijim naglasnim obrascima u suvremenom hrvatskom jeziku što zahtijeva preciznija akustička i sociofonetska istraživanja?

Symbols of Croatian accents within and outside the framework of Croatian studies

Within the Croatian linguistic tradition, the standard accentual system of Croatian is described as a four-accent system, with traditional symbols in description and in pedagogy. In the 1990s, sociophonetic research conducted at the Department of Phonetics revised the rules governing the distribution and quantity of accents in standard Croatian pronunciation (Pletikos 2008). Building on this researches, a handbook for the learning and teaching of Croatian accents was produced (Martinović, Pletikos Olof, Vlašić Duić 2024), together with approaches to the Croatian accentual system in Croatian as a second language, which emphasize the acquisition of stress placement and quantity where phonological grounds warrant it. In such approaches, accent marking is simplified: the stressed vowel is underlined, with an additional length mark in cases of long accents. Tone is not taught explicitly, except in specific circumstances (e.g., specialized interest groups, where students are also introduced to IPA symbols).

Branimir Belaj
Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
bbelaj@ffos.hr

Ivana Brač
Institut za hrvatski jezik, Zagreb
ibrac@ihjj.hr

Iva Nazalević Čučević
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
inazalev@ffzg.unizg.hr

Dvadeset godina *Gramatike* J. Silića i I. Pranjkovića

Godine 2005. u izdanju Školske knjige objavljena je *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* Josipa Silića i Ive Pranjkovića. Dvadesetogodišnje razdoblje zahvalno je za sagledavanje predmetne gramatike u kontekstu teorijskih obrata i značaja za jezikoslovlje i obrazovni sustav, pri čemu u obzir uzimamo troje – prvo, teorijski pristup primijenjen u *Gramatici* u odnosu na dotadašnje školske gramatike, drugo, *Gramatiku* kao referentnu točku znanstvenih analiza, treće, *Gramatiku* kao referentnu točku metodičkih pristupa hrvatskome kao prvome jeziku na školskoj i akademskoj razini, ne zanemarujući ni pristup inojezičnome hrvatskome.

Twenty Years of the *Grammar* by J. Silić and I. Pranjković

In 2005, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* by Josip Silić and Ivo Pranjković was published by Školska knjiga. A twenty-year period offers a valuable perspective for evaluating this grammar in the context of theoretical shifts and its significance for linguistics and the educational system. Three aspects are taken into consideration: first, the theoretical approach applied in this *Grammar* in comparison to earlier school grammars; second, the *Grammar* as a reference point for scholarly analysis; and third, the *Grammar* as a reference point for methodological approaches to Croatian as a L1 at both school and academic levels, without overlooking its role in teaching Croatian as a L2.

István Blazsetin (Stjepan Blažetin)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Pečuhu
blazsetin.istvan@pte.hu

Hrvatski književnopovijesni diskurz i književnost Hrvata u Mađarskoj

Hrvatski se književnopovijesni diskurz sve do najnovijih vremena nije ozbiljnije pozabavio problemom hrvatske književnosti koja nastaje izvan prostora Republike Hrvatske. Hrvatska književnopovijesna djela samo u iznimnim slučajevima govore o književnosti koja nastaje izvan matičnoga prostora, stoga je još uvijek malo informacija u javnosti na primjer o hrvatskoj emigrantskoj književnosti ili o književnosti tzv. autohtonih hrvatskih zajednica.

Premda je nakon osamostaljenja Republike Hrvatske objavljeno više specijaliziranih izdanja koja tematiziraju na primjer književnost gradišćanskih Hrvata ili podunavskih Hrvata, iznimno su rijetke tzv. „cjelovite"(pod riječju „cjelovita" razumijevam povijesni pregled hrvatske književnosti od početaka pismenosti pa do suvremenosti autora) povijesti hrvatske književnosti koje posvećuju pozornost književnosti Hrvata u Mađarskoj.

U radu će se evidentirati tzv. „cjeloviti" književnopovijesni pregledi koji nastoje na nekoj razini tematizirati književnost Hrvata u Mađarskoj te će se ukazati na metodološke probleme s kojima se susreće autor koji nastoji opisati i „upisati" književnost autohtonih hrvatskih zajednica u povijest hrvatske književnosti.

The Croatian Literary-Historical Discourse and the Literature of Croats in Hungary

Croatian literary-historical discourse, until very recently, has not engaged in any serious way with the issue of Croatian literature produced outside the territory of the Republic of Croatia. Croatian literary-historical works refer to literature created beyond the homeland only in exceptional cases, which is why public knowledge remains limited, for example, about Croatian émigré literature or the literature of so-called autochthonous Croatian communities.

Although, after the independence of the Republic of Croatia, several specialized publications were issued that focus, for instance, on the literature of the Burgenland Croats or the Danubian Croats, so-called "comprehensive" histories of Croatian literature (by "comprehensive" I mean a historical overview of Croatian literature from the beginnings of literacy to contemporary authors) that devote attention to the literature of Croats in Hungary are extremely rare.

This paper will identify such "comprehensive" literary-historical surveys that attempt, at some level, to address the literature of Croats in Hungary, and it will point to the methodological problems faced by an author who seeks to describe and "inscribe" the literature of autochthonous Croatian communities into the history of Croatian literature.

Vera Blažević Krezić
Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
vblazevic1@ffos.hr

Umanjenice u senjskom *Transitu sv. Jerolima* (1508.)

U radu se analiziraju umanjenice zasvjedočene u glagoljičnome tekstu *Transita sv. Jerolima*, otisnutome 1508. godine u senjskoj glagoljskoj tiskari. Uočeni primjeri (npr. *ditiĉakъ*, *oslakъ*, *kaplica*, *zamčica*) razvrstavaju se prema sufiksima koji tvore umanjenice u znanim rodnim skupinama. U obzir se uzima tvrdnja da je riječ o skupini imenica s obilježenim značenjem koje – ovisno o kontekstu i tvorbenim jedinicama i strategijama – varira od simpatiziranja, bliskosti i neformalnosti sve do pogrdnoga, tj. negativnoga stava. Ispituje se također uloga značenjskih sastavnica *živo* i *neživo*. Rad pridonosi boljemu poznavanju čakavskoga književnoga jezika u glagoljičnome tisku 16. stoljeća, ali i cjelovitijemu dijakronijskomu opisu tvorbeno-semantičkih odlika umanjenica u hrvatskome jeziku. Tako se žarištu suvremenih teorijsko-metodoloških pristupa privodi zamjetno zanemaren korpus tekstova hrvatske jezične povijesti, ali i zanemarena kroatistička tema tvorbe riječi.

Diminutives in the *Transition of St. Jerome* (Senj, 1508)

The paper analyzes diminutives from the Glagolitic book *Transition of St. Jerome*, printed in 1508 in Senj. Selected examples (e.g. *ditiĉakъ, oslakъ, kaplica, zamčica*) are classified according to suffixes forming diminutives in three gender groups. This group of nouns has a marked meaning which – depending on context, word-formation units and strategies – varies from expression of sympathy and closeness to pejorative, negative attitude. The role of semantic components *animate* and *inanimate* is also examined. This paper contributes to a better understanding of the Čakavian literary language in the printed Glagolitic corpus of the 16th century, as well as to a more comprehensive diachronic description of the word-formation and semantic features of diminutives in the Croatian language. Contemporary theoretical and methodological approaches are thus connected to the neglected corpus of texts from Croatian language history, as well as the overlooked Croatian studies topic of word formation.

Timea Bockovac
Filozofski fakultet Sveučilišta u Pečuhu
bockovac.timea@pte.hu

Jezikoslovac Ernest Barić – promicatelj hrvatskog jezika i manjinskog identiteta u Mađarskoj

Tema izlaganja je znanstveni rad prof. dr. Ernesta Barića, utemeljitelja i dugogodišnjeg voditelja Katedre za kroatistiku na Sveučilištu u Pečuhu (Mađarska), koja je 2024. proslavila 75 godina postojanja. Prof. Barić je jedan od istaknutih hrvatskih jezikoslovaca, a ove godine slavi 80. rođendan. Njegova dijalektološka istraživanja obogaćuju razumijevanje hrvatskih dijalekata, povezujući jezični identitet s poviješću hrvatske zajednice u Mađarskoj. Također, kao jedan od autora Hrvatsko-mađarskog rječnika, dao je vrijedan doprinos jezičnoj suradnji i kulturnoj razmjeni dviju zemalja. Prof. Barić je autor brojnih stručnih i znanstvenih publikacija, monografija i pokretač istraživačkih projekata koji se bave raznim sociolingvističkim aspektima hrvatskoga jezika u Mađarskoj. Njegov pedagoški rad odlikuje se visokom razinom stručnosti i predanosti. Svojim je primjerom pokazao kako se znanstveni rezultati mogu implementirati u jezičnu praksu i služiti zajednici, osobito onoj manjinskoj.

Linguist Ernest Barić – Promoter of the Croatian Language and Minority Identity in Hungary

The subject of the presentation is the scientific work of Prof. Dr. Ernest Barić, the founder and longtime head of Croatian Studies at the University of Pécs (Hungary), which celebrated its 75th anniversary in 2024. Prof. Barić is one of the prominent Croatian linguists and is celebrating his 80th birthday this year. His dialectological research enriches the understanding of Croatian dialects, connecting linguistic identity with the history of the Croatian community in Hungary. As one of the authors of the Croatian-Hungarian Dictionary, he has made a valuable contribution to linguistic cooperation and cultural exchange between the two countries. Prof. Barić is the author of numerous professional and scientific publications, monographs, and initiator of research projects dealing with various sociolinguistic aspects of the Croatian language in Hungary. His pedagogical work is characterized by a high level of expertise and dedication. By his example, he has shown how scientific results can be implemented in linguistic practice and serve the community, especially the minority.

Tomislav Bogdan
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tbogdan@ffzg.hr

Jezik i identitet na počecima hrvatske renesansne književnosti: kontinuitet ili diskontinuitet?

Kada se u hrvatskoj književnoj historiografiji nacionalno određuju stariji, ranonovovjekovni domaći pisci, obično se upotrebljava klasifikacijska kategorija koja nastaje u presjecištu sistema književne historiografije i političkoga sistema. Tada se u pravilu moderno shvaćanje nacije projicira u razdoblja i kulture koji ga kao takvo nisu poznavali. U ovom će se izlaganju pokušati razmotriti što je u okviru procesa samoidentifikacije u Dalmaciji i u Dubrovniku mogao značiti početak stvaranja autorske književnosti na vernakularu, do kojeg dolazi potkraj 15. stoljeća. Predmoderni identitet i doživljaj vlastitoga prostora, barem kako se očituju u djelima dalmatinskih i dubrovačkih pisaca na samom početku ranoga novovjekovlja, valja promatrati u jasno izraženim slojevima jer istodobno mogu obuhvaćati više markera. U tome će smislu biti istaknute razlike između prvih renesansnih književnika koji su stvarali na narodnom jeziku u samostalnoj Dubrovačkoj Republici i u dalmatinskim gradovima.

Language and Identity at the Beginnings of Croatian Renaissance Literature: Continuity or Discontinuity?

In Croatian literary historiography, when the older, early modern local writers are determined by nationality, a classification category is typically used that is formed at the intersection of the system of literary historiography and the political system. As a result, the modern understanding of the nation is often projected onto periods and cultures that did not know it as such. In this presentation, an attempt will be made to consider what, within the process of self-identification in Dalmatia and Dubrovnik, the emergence of authorial literature in the vernacular at the end of the 15th century could have meant. The pre-modern identity and experience of one's own space, as manifested in the works of Dalmatian and Ragusan writers at the very beginning of the early modern period, should be considered in clearly defined layers, as they can encompass several markers simultaneously. In this context, the differences between the first Renaissance writers who wrote in the vernacular in the independent Republic of Dubrovnik and in Dalmatian cities will be highlighted.

Ivana Buljubašić Srb
Filozofski fakultet u Osijeku
ibuljubasic@ffos.hr

Funkcije peritekstova i peritekstoida u hrvatskom postmodernističkom romanu

Istražujući suvremene hrvatske nekonvencionalne i multimodalne romane, uočeno je da u korpusu kraja 20. i početka 21. stoljeća postoje značajni pomaci u stilsko-poetičkom/naratološkom funkcioniranju peritekstova. Zbog snažnije proliferacije i statusnih promjena kao teorijsko-metodološko uporište utvrđuju se razlike peritekstova i peritekstoida – elemenata koji im u određenim značajkama nalikuju, ali se funkcijski i strategijski odmiču prema integracijskom zaokruživanju romaneskne cjeline. Izlaganju je cilj: a) utvrditi funkcije peritekstova i peritekstoida u hrvatskom romanu do 1990. godine, s naglaskom na romane tipičnih postmodernističkih obilježja: *Snijeg u Heidelbergu* (1980.) G. Tribusona, *Primeri vežbanja ludila* (1981.) M. Stojevića, *Štefica Cvek u raljama života* (1981.) D. Ugrešić, *Kutija žigica* (1984.) V. Bobana; b) komparatistički utvrditi postoji li (dis)kontinuitet u razvoju tih elemenata s obzirom na njihovo istraživanje u hrvatskim romanima nakon 1990. godine.

Functions of Peritexts and Peritextoids in the Croatian Postmodernist Novel

Investigating contemporary Croatian unconventional and multimodal novels, significant shifts in the stylistic-poetic/narratological functioning of peritexts in late 20th and early 21st century corpus have been observed. Due to stronger proliferation and status changes, distinctions between peritexts and peritextoids-elements resembling them in some features but functionally and strategically moving toward integrative completion of the novelistic unity-are established as theoretical-methodological grounds. The aim of the presentation is: a) to determine the functions of peritexts and peritextoids in the Croatian novels until 1990, focusing on novels with typical postmodern features: *Snijeg u Heidelbergu* (1980) by G. Tribuson, *Primeri vežbanja ludila* (1981) by M. Stojević, *Štefica Cvek u raljama života* (1981) by D. Ugrešić, *Kutija žigica* (1984) by V. Boban; b) to comparatively determine if there is (dis)continuity in the development of these elements in Croatian novels after 1990.

Suzana Coha
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
scoha@ffzg.hr

Povodom 190. obljetnice hrvatskog narodnog preporoda: (dis)kontinuiteti (književno)historiografskih recepcija i interpretacija

Prema autointerpretacijama protagonista hrvatskoga narodnog preporoda koji su njegov početak smještali u godinu pokretanja Gajevih *Novina* i *Danice*, godina 2025. predstavlja bi 190. obljetnicu toga fundamentalnog razdoblja moderne hrvatske (književne) povijesti. S obzirom na to da su u tome razdoblju postavljeni temelji modernoga hrvatskog književnog jezika, književnosti, kulture i nacionalnoga identiteta, uvriježilo se mišljenje po kojemu, riječima J. Bratulića (1997), od njegova „ispravnoga rješenja" ovisi „cijela hrvatska književno-jezična", a kulturnacionalnom logikom koja ju određuje, i cijela hrvatska tradicija uopće. Analizirajući (dis)kontinuitete tumačenja preporoda u sferama spajanja i(li) razdvajanja filoloških i historiografskih metoda, ukazat će se na značenje toga razdoblja u povijesti hrvatske književnosti i kulture, ali i u povijesti moderne hrvatske književne znanosti koja je uz sve ostalo na njemu (pr) ovjeravala i načelna periodizacijska i metodološka pitanja.

Marking the 190th anniversary of the Croatian National Revival: (Dis)continuities of (Literary) Historiographical Receptions and Interpretations

Following the auto-interpretations of the Croatian National Revival's protagonists, who dated its beginning to the year when Gaj's newspapers *Novine* and *Danica* were launched, the year 2025 marks the 190th anniversary of this fundamental period in modern Croatian (literary) history. Given that this period established the foundations of the modern Croatian literary language, literature, culture, and national identity as a whole, it has become a widely held belief that the "proper deciphering" of this period "determines the entire Croatian literary and linguistic tradition" (Bratulić 1997) and, by the cultural-national logic that determines it, the whole of Croatian tradition itself. By analyzing the (dis)continuities in the interpretations of the Revival, oscillating between the amalgamation and/or separation of philological and historiographical methods, this paper will highlight the significance of this period in the history of Croatian literature and culture, as well as in the history of modern Croatian literary scholarship, which used it to probe and/or validate the fundamental issues of periodization and of its own methodology.

Teodora Fonović Cvijanović
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
tfonov@unipu.hr

Vanessa Vitković Marčeta
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
vvitkov@unipu.hr

Jezik i pravopis *Glasa Istre* na početku 21. stoljeća

Glas Istre najdugovječniji je istarski list na hrvatskome jeziku pa se proučavanje njegova jezika i pravopisa u okviru (dis)kontinuiteta izlaženja novina od 70-ih godina 19. stoljeća na istarskome području čini logičnim odabirom. Počeo je izlaziti 1943. kao glasilo Narodnooslobodilačke fronte u Istri najprije kao mjesečnik, zatim kao tjednik pa dvotjednik da bi od 1969. počeo izlaziti kao dnevni list. Budući da je do kraja 90-ih godina 20. stoljeća došlo do značajnih promjena u listu (od tehničke modernizacije do osamostaljenja od riječkoga Novog lista), u radu će se istražiti jezik i pravopis novina u 2001. godini. Ta je godina značajna i zbog supostojanja dvaju hrvatskih pravopisa. Jezik će se analizirati po razinama, od fonološke preko morfološke, tvorbene, sintaktičke, leksičke do stilske. Time će se utvrditi postoji li raskorak između propisanih normativnih rješenja i uzusa u novinama u Istri na početku 21. stoljeća.

The language and orthography of *Glas Istre* at the beginning of the 21st century

Glas Istre is the longest-running Istrian newspaper in the Croatian language, and the study of its language and orthography within the framework of (dis)continuity of newspaper publishing in Istria since the 1870s appears to be a logical choice. It began publishing in 1943 as the newsletter of the National Liberation Front (Narodnooslobodilačka fronta) in Istria, initially as a monthly, then a weekly, and later a biweekly, before becoming a daily newspaper in 1969.

Since the late 1990s, there have been significant changes in the paper (ranging from technical modernization to its independence from the Rijeka-based *Novi list*), and this study will focus on the language and orthography of the newspaper in 2001. That year is particularly significant due to the coexistence of two Croatian orthographies. The language will be analyzed across different levels: phonological, morphological, word formation, syntactic, lexical, and stylistic.

This will determine whether there is a discrepancy between the prescribed normative solutions and the usage in the newspapers in Istria at the beginning of the 21st century.

Željka Čelić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zcelic@ffzg.unizg.hr

Hrvatski jezik u kontinuitetu prevođenja Puškinovih stihova

Stvaralaštvo A. Puškina temelj je, kostur i živo tkivo ruskoga književnoga jezika kojemu je isti bio i *stvarni tvorac* (Sesar 2004: 69). Puškinovo je stvaralaštvo kontinuirano utjecalo na oblikovanje ideja kakav hrvatski književni jezik treba biti. Izravno u idejama iliraca (usmjeren k narodnom izvorištu, ne isključivo imitiranju drugih (M. Šrepel (1901: 57) o S. Vrazu), te posredno u prijevodima Puškinovih djela na hrvatski jezik. O metru i umjetničkoj kvaliteti ranih prijevoda Puškinovih stihova na hrvatski jezik detaljnu analizu daju V. Jagić (1901: 69–136) i J. Badalić (1972: 173–180). Prevođenje Puškinovih stihova jest kontinuirano, odabir metra i vokabulara ovisi o lirskom osjećaju prevoditelja. Zbirka izabranih Puškinovih pjesama (2012) sadržava prijevode nakon Hrvatskog narodnog preporoda. Usporednom analizom ruskog izvornika, koji ostaje nepromijenjen, i hrvatskog prijevoda, koji mu nije nužno suvremenik, osvrnut ćemo se na značajke hrvatskoga jezika s lingvističkog aspekta.

The Croatian language in the continuity of translating Pushkin's verses

Pushkin's works are the living source of the Russian literary language, of which he was the *actual creator* (Sesar 2004: 69). His works were continuously influencing the formation of ideas about what the Croatian literary language should be, starting with the national ideas of the Illyrians (M. Šrepel (1901: 57) on S. Vraz), and indirectly in continuous translations of Pushkin's works into Croatian. A detailed analysis of the meter and artistic quality of early translations was provided by V. Jagić (1901: 69–136) and J. Badalić (1972: 173–180). The selection of meter and vocabulary depends on translator's poetic insight. The collection of selected Pushkin's poems (2012) contains translations made after the Croatian National Revival. Through a comparative analysis of the Russian original, which remains unchanged, and the Croatian translation, which is not necessarily its contemporary, we will refer to the characteristics of the Croatian language from the linguistic point of view.

Helena Delaš
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
hdelas@m.ffzg.hr

O naglasku tipa *pónos*

Rad je prilog utvrđivanju naglasne norme imeničkih tvorenica nultim sufiksom. Cilj je rada pratiti širenje sekundarnoga dugouzlaznog naglaska tipa *pónos*, *pródor* na račun izvornoga kratkouzlaznog naglaska tipa *pònos*, *pròdor* u jednojezičnim rječnicima hrvatskog jezika te na temelju usporedbe kodificiranog i verificiranog naglaska prepoznati razvojne tendencije hrvatskoga standardnojezičnog naglašavanja u korpusu predmetnih tvorenica. Pokazuje se da opstojnost kratkouzlaznog naglaska u jednojezičnim rječnicima nije ugrožena, ali se ne čuva tako dobro kao u starijim, dvojezičnim rječnicima; često je kolebanje između dvaju uzlaznih naglasaka te dubliranje zbog analoških utjecaja (npr. *dòpis* i *dópis* prema *zápis*). Ispitivanjem stanja u standardnoj izgovornoj praksi utvrđeno je da je dugouzlazni naglasak u ekspanziji i potiskuje kratkouzlazni: pogotovo kod izvedenica s određenim prefiksima (*do-*, *po-*, *pro-*), u novijim tvorenicama od kojih su mnoge stručni nazivi (npr. *dópis*, *pógon*, *prómet*).

On the stress pattern of the *pónos*

This paper offers a contribution to the establishment of a normative stress pattern for noun formations derived through zero suffixation. Its primary objective is to trace the spread of the secondary long rising accent characteristic of the *pónos* type, and its encroachment upon the original short rising accent of the *pònos* type in Croatian monolingual dictionaries. The study also seeks to identify developmental trends within standard Croatian prosody as manifested in a corpus of relevant derivations. The analysis reveals that, although the short rising accent remains present in monolingual dictionaries, its retention is not as consistent as in earlier bilingual dictionaries. Examination of standard pronunciation practices indicates that the long rising accent is increasingly gaining ground and displacing the short rising variant—particularly in derivations with certain prefixes (e.g. *do-*, *po-*, *pro-*), and especially in more recent coinages, many of which are technical or specialised terms (e.g. *dópis, pógon, prómet*).

Marijan Dović
ZRC SAZU u Ljubljani
marijan.dovic@zrc-sazu.si

Nacionalni panteoni slavenske Srednje Europe: od Višegrada do Mirogoja

Nacionalni panteoni predstavljaju novu vrstu panteona, karakterističnu za Europu devetnaestog stoljeća koja se početkom dvadesetog stoljeća proširila i izvan njezinih granica. Kao novim zamišljenim zajednicama, nacijama su bili potrebni heroji koje je bilo moguće ritualno štovati na prestižnim lokacijama. Iz tog su razloga nositelji nacionalnih pokreta zamislili „panteone" takozvanih nacionalnih velikana: to su hramovi, galerije kipova i pogotovo groblja, konkretni prostori u kojima su se intenzivno ispreplitale snage nacionalizma, komemoracije i sakralizacije. Panteoni su također tipični za srednjoeuropsku regiju, posebno za slavenske narode, od kojih se većina formirala u dugom devetnaestom stoljeću u uvjetima političke subordinacije. Kao što ćemo vidjeti u kratkom pregledu češkog, hrvatskog, slovačkog i slovenskog primjera, posebno su Česi bili uzor na ovom području, uspostavljajući tipičan obrazac panteonskog groblja s Višegradom i spomenikom Slavin.

National Pantheons of Slavic Central Europe: From Vyšehrad to Mirogoj

National pantheons represent a new kind of pantheon that was characteristic of nineteenth-century Europe and spread beyond its borders in the early twentieth century. As new imagined communities, nations needed heroes whom they could ritually venerate in prestigious places. For this reason, the protagonists of national movements invented pantheons of so-called national greats, which materialized as concrete spaces (temples and cemeteries) in which the forces of nationalism, commemoration and sacralization were intensely interwoven. Pantheons are also typical of the Central European region, especially of the Slavic nations, most of which emerged in the long nineteenth century under conditions of political rule. As we will see in a brief overview of the Czech, Croatian, Slovakian and Slovenian cases, the Czechs in particular were the role models in this area, establishing a typical pattern of a pantheon cemetery with Vyšehrad and the Slavín monument.

Előd Dudás
Sveučilište Loránda Eötvősa u Budimpešti
dudas.elod@btk.elte.hu

Istraživanje hrvatske toponimije u Mađarskoj

Istraživanje hrvatske toponimije u Mađarskoj ima dragocjene rezultate. Zanimanje za prikupljanje hrvatske toponimije povećalo se u sedamdesetim i osamdesetim godinama prošloga stoljeća. Prikupljači toponimske građe su bili pripadnici hrvatske zajednice u Mađarskoj, ponajviše profesori hrvatskoga jezika koji su tijekom studija stekli znanje o terenskom radu, a imali i očekivane vještine za taj posao. U devedesetim godinama i novom tisućljeću bile su objelodanjene i prve publikacije u znanstvenim časopisima i zbornicima, a objavljene su i prve monografije o hrvatskoj toponimiji u Mađarskoj. Suvremeno istraživanje hrvatske toponimije dobilo je nove energije 2024. godine. Naime, bio je pokrenut veliki toponimski projekt Mađarske akademije znanosti u čijem se okviru prikuplja i mikrotoponimija hrvatskih naselja u Mađarskoj. U izlaganju će biti prikazana nova dostignuća koja su nastala u prošlim dvjema godinama.

Research on Croatian toponymy in Hungary

The research of Croatian toponymy in Hungary has yielded valuable results. Interest in collecting Croatian toponymy increased in the 1970s and 1980s. The collectors of toponymic material were members of the Croatian community in Hungary, mostly professors of the Croatian language who had acquired knowledge of fieldwork during their studies and had the expected skills for the job. In the 1990s and the new millennium, the first publications in scientific journals and books were made public, and the first monographs on Croatian toponymy in Hungary were published. Modern research on Croatian toponymy received new energy in 2024. Namely, a large toponymic project of the Hungarian Academy of Sciences was launched, within the framework of which the microtoponymy of Croatian settlements in Hungary is also being collected. In the paper will be presented new achievements that have emerged in the past two years.

Davor Dukić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ddukic@m.ffzg.hr

Ratne propovijedi u hrvatskim zemljama od 1778. do 1808.

Ratne propovijedi su hibridni žanr u kojem se kompozicijsko-retorički okviri religiozne propovijedi pune novim političkim, tradicionalnom kršćanskom sustavu vrijednosti donekle stranim sadržajima. U povijesti hrvatske književne kulture mogu se uočiti dvije konjunkture tiskanja ratnih propovijedi: za Bavarskog nasljednog rata (1778–79) te za Koalicijskih ratova (1792–1815, u ovom slučaju 1795–1808). U prvi korpus ulaze tekstovi na hrvatskom odnosno njemačkom jeziku J. Stojanovića, F. Stankovića, I. Vukasovića i J. Korácsonyja, namijenjeni publici u središnjoj Hrvatskoj i Slavoniji, a u drugi tekstovi dalmatinskih biskupa objavljeni na talijanskom i hrvatskom jeziku u *Kraljskom Dalmatinu* 1806. te kajkavska propovijed M. Vrhovca iz 1808. U izlaganju se iznose rezultati poredbenog istraživanja dvaju korpusa nastalih na izmaku *starog režima* s obzirom na kompozicijsko-retorički ustroj tekstova, upotrebu biblijskih i klasičnih primjera te inskripciju ratno-propagandnog i političko-ideološkog diskursa.

War Sermons in Croatian Lands from 1778 to 1808

War sermons are a hybrid genre in which the compositional and rhetorical frameworks of religious sermons are filled with new political content, somewhat foreign to the traditional Christian value system. In the history of Croatian literary culture, two periods of printing war sermons can be identified: during the War of the Bavarian Succession (1778–79) and during the French Revolutionary and Napoleonic Wars (1792–1815, specifically 1795–1808 in this context). The first corpus includes texts in Croatian and German by J. Stojanović, F. Stanković, I. Vukasović, and J. Korácsony, intended for audiences in central Croatia and Slavonia. The second corpus includes texts by Dalmatian bishops published in Italian and Croatian in the newspaper *Il Regio Dalmata / Kraljski Dalmatin* in 1806, as well as a Kajkavian sermon by M. Vrhovac from 1808. This presentation provides the results of a comparative study of these two corpora, created at the end of the early modern period, focusing on the compositional and rhetorical structure of the texts, the use of biblical and classical examples, and the incorporation of war propaganda and political/ideological discourse.

Ivana Eterović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
isankovi@ffzg.unizg.hr

Kad se percepcijska dijalektologija susretne s filologijom: jezično variranje u hrvatskim ranonovovjekovnim tekstovima kao izvor građe za pučku lingvistiku

Među velikim brojem disciplina koje oblikuju multidisciplinarnu prirodu povijesne sociolingvistike, filologija zauzima posebno mjesto kao jedna od osnovnih disciplina u prikupljanju empirijskih podataka (usp. Auer i dr. 2015: 5–6). Cilj je ovoga izlaganja predstaviti relevantnost filološke metode u procjeni podataka o dijalektnoj percepciji implicitno zastupljenih u povijesnim tekstovima, i to na temelju odabranih primjera jezičnoga variranja iz hrvatske ranonovovjekovne pismenosti. Za razliku od starijih filoloških pristupa, koji su – u kontekstu devetnaestostoljetne filologije – nastojali pronaći najstarije tragove hrvatskoga jezika i njegovih dijalekata, a tako i rekonstruirati govor pojedinoga pisara ili regije, u fokusu ovdje neće biti produkcija (tj. koje su jezične značajke pripadale određenim hrvatskim dijalektima), već *percepcija* (tj. koje su jezične značajke percipirane kao najistaknutije u određenim hrvatskim dijalektima).

When Perceptual Dialectology Meets Philology: Language Variation in Early Modern Croatian Texts as a Source of Folk Linguistic Data

Among the large number of disciplines which shape the multidisciplinary nature of historical sociolinguistics, a special place is reserved for philology as one of the basic disciplines in the collection of empirical data (cf. Auer et al. 2015: 5–6). The aim of this article is to present the relevance of the philological method in the assessment of dialect perception data implicitly represented in historical texts, based on selected examples of language variation from early modern Croatian literacy. Unlike older philological approaches, which – in the context of nineteenth-century philology – sought to find the oldest traces of the Croatian language and its dialects, as well as to reconstruct the speech of a particular scribe or region, the focus here will not be placed on production (i.e., which linguistic features belonged to particular Croatian dialects), but rather on *perception* (i.e., which linguistic features were perceived as most salient in particular Croatian dialects).

Zvonimir Glavaš
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zvglavas@ffzg.hr

Još jedan krug na ringišpilu? Ili: Što je novo u novom formalizmu?

Jedan od najrecentnijih primjera onoga što je Derrida (1990) nazvao proliferacijom „njuizama, postizama, parazitizama i ostalih malih seizama", razotkrivajući u njihovoj pozadini specifičnu (tržišnu) logiku što vlada u suvremenom akademskom polju, u domeni znanosti o književnosti svakako je tzv. postkritika (Felski, Latour, Sedgwick), izrasla na polemici s književnoteorijskim pristupima što su prevladali u akademskom polju u drugoj polovici dvadesetog stoljeća, kojima zamjera svojevrsnu interpretacijsku paranoju, a onda posljedično i odmicanje od književnog teksta te uobičajenog iskustva njegove recepcije. No u sjeni popularnosti postkritike nešto je manje pozornosti zadobila i druga recentna kovanica, tzv. novi formalizam (Levine, Levinson, Rooney, Kornbluh itd.), koji se u odnosu na propulzivniju postkritiku postavlja ambivalentno. Novi formalisti s jedne strane dijele vizuru postkritike spram ranije kritičke teorije te nezadovoljstvo praksama čitanja koje u njoj prevladavaju, dok joj se s druge strane i polemički suprotstavljaju, zamjerajući joj legitimaciju impresionističkog, nedovoljno sustavnog pristupa, približavajući tako novi formalizam nekim značajkama i pristupima koje je postkritika anatemizirala.

Potaknut tim dvostruko polemičkim relacijama i polazeći od njih, u svom se izlaganju namjeravam pozabaviti novim formalizmom. No više od njegova pozicioniranja u aktualnom akademskom polju, zanimat će me pitanje odnosa spram formalističke tradicije u odnosu na koju se postavlja seizmom „novog". Drugim riječima, postavit ću pitanje što je to novo u novom formalizmu? U kojoj mjeri teorijske rasprave njegovih proponenata donose svježe uvide, a koliko su neke geste prepoznatljive od ranije? Koliko doista nude alternativu nekim manjkavostima i slijepim rukavcima pristupa koje kritiziraju, a koliko polemiziraju s tzv. slamnatim strašilima? Pritom ću svoj fokus najvećim dijelom vezati uz najveći kamen spoticanja svakog formalizma: konceptualizaciju odnosa književnosti i društva, odnosno pitanja politike književnosti.

Odgovori na postavljena pitanja ujedno će biti doprinos i (Derridaovoj) raspravi o dinamici akademskih polja, budući da će ponuditi potencijalnu (re)valorizaciju novog formalizma iz znanstvene zajednice mnogo više obilježene formalističkom tradicijom nego je to ona koja je iznjedrila taj novi njuizam.

Another Round on the Carousel? Or: What's New in the New Formalism?

One of the most recent examples of what Derrida (1990) called the proliferation of "newisms, postisms, parasitisms, and other little seisms," exposing behind them a specific (market) logic that governs the contemporary academic field, is certainly the so-called postcritique (Felski, Latour, Sedgwick) in the field of literary studies. Emerging out of polemics with the dominant literary-theoretical approaches of the second half of the twentieth century, postcritique reproaches them for a kind of interpretive paranoia and, consequently, for their distancing from the literary text and the ordinary experience of its reception. Yet in the shadow of postcritique's popularity, another recent coinage has attracted somewhat less attention—the so-called new formalism (Levine, Levinson, Rooney, Kornbluh, etc.), which positions itself ambivalently in relation to the more propulsive postcritique. On the one hand, new formalists share postcritique's perspective on earlier critical theory and its dissatisfaction with the reading practices that prevailed within it; on the other hand, they also oppose it polemically, reproaching postcritique for legitimizing an impressionistic and insufficiently systematic approach, thus aligning new formalism with certain features and methods that postcritique anathematized.

Prompted by these double polemical relations, my presentation will focus on new formalism. Yet more than its positioning within the current academic field, I am interested in its relation to the formalist tradition against which it sets up the seism "new". In other words, I will ask: What, in fact, is new in the new formalism? To what extent do the theoretical debates of its proponents bring fresh insights, and to what extent do they reiterate recognizable gestures? How far do they truly offer an alternative to the shortcomings of the approaches they criticize, and how far are they in fact sparring with so-called straw men? My main focus in this regard will concern the greatest stumbling block of any formalism: the conceptualization of the relation between literature and society, or, in other words, the politics of literature.

The answers to these questions will also contribute to (Derrida's) discussion of the dynamics of academic fields, since they will offer a potential (re)valorization of new formalism from within a scholarly community much more deeply marked by the formalist tradition than the one from which this latest "newism" emerged.

Dolores Grmača
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dgrmaca@ffzg.hr

150 godina studija nacionalne filologije na Sveučilištu u Zagrebu

Tijekom stoljeće i pol duge povijesti studijski programi Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kontinuirano su prolazili kroz raznolike procese reformi i preobrazbe. Trenutačno se na Fakultetu izvodi 145 prijediplomskih i diplomskih studijskih programa. Među najstarijima je studij nacionalne filologije koji je ujedno najčešće od svih studija mijenjao naziv. Državni okvir i ideja nacije uvelike su utjecale na promjene naziva i sadržaj programa kroatistike.

U izlaganju će se ponuditi presjek 150 godina studija hrvatske filologije na temelju izvedbenih planova te ukazati na kontinuitete i prijelomne točke u nastavi unutar općih kulturnopovijesnih i državnopravnih koordinata. Za razvoj svakog studijskog programa ključni su ljudi, te će povijest studija biti prikazana i kroz profesorsku i kroz studentsku vizuru jer o studijskim programima u velikoj mjeri ovisi kvaliteta osnovnoga i srednjega obrazovanja, a time posredno i cijele obrazovne vertikale.

150 years national philology studies at the University of Zagreb

During its century and a half long history, the study programs of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, have continuously undergone various processes of reform and transformation. Currently, the Faculty offers 145 undergraduate and graduate study programs. The study of national philology is among the oldest, and it is also a study that has most frequently changed its name. Historical changes of the state and the idea of the nation have greatly influenced the changes in the Croatian Studies program name and content.

The presentation will offer a cross-section of 150 years of Croatian philology studies based on course structure and point out continuities and turning points in teaching within general cultural-historical and state-legal coordinates. People are key to the development of each study program, hence this history will be presented from both a professor's and a student's perspective, bearing in mind that the quality of primary and secondary education, and thus indirectly the entire educational system, largely depends on the study programs.

Jadranka Gvozdanović
Slavenski institut Sveučilišta u Heidelbergu
jadranka.gvozdanovic@slav.uni-heidelberg.de

Odnos jezične uporabe, opisa i norme u hrvatskom jeziku

Nakon traženja hrvatske jezične norme do kraja devetnaestog stoljeća i priklanjanja osnovicama vukovskog pristupa, te ideološki uvjetovane jednostrane primjene tog pristupa u većini dvadesetog stoljeća, povijest hrvatskog jezika obilježavala je diskrepancija između jezične uporabe i njenog opisa, te jezične norme (drugim riječima između jezične deskripcije i jezične preskripcije). Novo normiranje hrvatskog jezika od kraja dvadesetog stoljeća uvelo je bitnu prekretnicu, ali je tek dijelom riješilo problematiku ove diskrepancije, jer nije dovoljno pokrenulo opis jezične prakse. To se odnosi na sve jezične razine, možda u prvom redu na nedovoljno obrađenu sintaksu i na usko shvaćanje leksika. Zbog ograničenog vremena, predavanje će navesti tek nekoliko primjera i situaciju ukratko usporediti s njemačkim i francuskim jezikom. Teoretsku pozadinu čine radovi radne grupe na Sveučilištu u Heidelbergu objavljeni u *Handbuch Europäische Sprachkritik Online* (https://heiup.uni-heidelberg.de/journals/heso).

On the relation between language use, description and norm(s) of the Croatian language

After the search for a Croatian language norm up to the end of the nineteenth century and the eventual adoption of the Vukovian model as its basis—followed by an ideologically conditioned, one-sided application of that model throughout most of the twentieth century—the history of the Croatian language has been marked by a discrepancy between linguistic usage and its description, as well as between linguistic usage and the prescribed norm (in other words, between linguistic description and linguistic prescription). The new codification of the Croatian language at the end of the twentieth century brought a significant turning point, but only partially resolved the issue of this discrepancy, as it did not sufficiently stimulate the systematic description of actual language practice. This applies to all linguistic levels, particularly to the still insufficiently studied field of syntax and to the narrowly conceived treatment of the lexicon. Due to time limitations, the lecture will provide only a few examples and briefly compare the situation with that of the German and French languages. The theoretical background is based on the work of the research group at the University of Heidelberg, published in the *Handbuch Europäische Sprachkritik Online* (https://heiup.uni-heidelberg.de/journals/heso).

Sanda Ham
Hrvatsko filološko društvo
sanda.ham@gmail.com

Ljudevit Jonke u dokumentaciji državnih tajnih službа

Ljudevita Jonkea godinama su nadzirale državne tajne službe. O tome postoje dokazi u njegovu dosjeu koji je ispisivala UDBA, a potom SDS. Nadzor je trajao od 1954. do smrti, a Jonke je nadziran tako da je njegova najbliža radna i obiteljska sredina bila napučena doušnicima koji su službama dojavljivali svaku Jonkeovu riječ, namjeru i djelo. Iako je glavnina doušnika prepoznatljiva (bez obzira na kodna imena), ovaj rad ne će istraživati, a ni spominjati njihov identitet, nego će govoriti kako Ljudevita Jonkea vide tajne službe kao profesora Filozofskoga fakulteta, kao javne osobe i omiljenoga javnoga predavača; kao sudionika Novosadskoga sporazuma, kako vide njegovu ulogu u pripremi Deklaracije i sudjelovanju u Hrvatskom proljeću, radu u MH, ulogu predsjednika MH i Komisije za jezična pitanja u MH. Iako je takva povijest *doušničkim očima viđena* moralno dno, otkriva nepoznate potankosti iz njegova rada.

Ljudevit Jonke in the documentation of the state secret services

Ljudevit Jonke was surveilled for years by state secret services. Evidence of this exists in his dossier, which was compiled by the UDBA and later by the SDS. The surveillance lasted from 1954 until his death, and it was conducted in such a way that his immediate professional and family circles were populated with informants who reported his every word, intention, and action to the services.

Although the majority of the informants are identifiable (despite their code names), this work will not investigate nor mention their identity. Instead, it will discuss how the secret services viewed Ljudevit Jonke: as a professor at the Faculty of Humanities and Social Sciences, as a public figure and a beloved public lecturer; as a participant in the Novi Sad Agreement; how they viewed his role in preparing the Declaration and his participation in the Croatian Spring; his work in the Matica hrvatska (MH), and his role as president of both the MH and its Commission on Language Issues. Although such a history, *seen through the eyes of informants*, is a moral abyss, it reveals unknown details about his work.

Jože Horvat
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
jhorvat3@ffzg.unizg.hr

Zahvalnost u frazeologiji kajkavskih govora

Među kontinuiranim aktivnostima mnogih članova Katedre za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu svakako jest bavljenje hrvatskom dijalektnom frazeologijom. Stoga se, kako bi se doprinijelo tomu kontinuitetu, i ovim izlaganjem predstavlja dio rezultata opširnijega istraživanja upravo s toga područja. Pozornost se usmjerava na kajkavske frazeme čija je sastavnica imenica hvala (odnosno njezine lokalne inačice) te frazeme kojima se opisuje zahvalnost ili nezahvalnost. Građa je prikupljena terenskim istraživanjem od izvornih govornika ili je ekscerpirana iz objavljenih općih te frazeoloških rječnika kajkavskih govora. U analizi se opisuju značajke takvih frazema – njihova struktura, značenje i koncepti kojima pripadaju te rasprostranjenost.

Gratitude in the phraseology of Kajkavian local dialects

Among the continuous activities of many members of the Section of Dialectology and History of the Croatian Language, Department of Croatian Language and Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, is certainly dealing with Croatian dialect phraseology. Therefore, in order to contribute to this continuity, this presentation presents part of the results of a more extensive research in this area. Attention is focused on Kajkavian idioms whose component is the noun *hvala* 'thanks' (or its local variants) and idioms that describe gratitude or ingratitude. The material was collected through field research from native speakers or excerpted from published general and phraseological dictionaries of Kajkavian local dialects. The analysis describes the characteristics of such idioms – their structure, meaning and the concepts to which they belong, and their distribution.

Ina Hristova
Fakultet slavenskih filologija Sofijskog sveučilišta „Sv. Kliment Ohridski“
ina207@abv.bg

Elena Daradanova
Fakultet slavenskih filologija Sofijskog sveučilišta „Sv. Kliment Ohridski“
elidaradanova@hotmail.com

Hrvatska književnost u Bugarskoj: prijevodna, kritička i znanstvena recepcija. Kontinuiteti i diskontinuiteti bilateralnih književnih odnosa

Rad istražuje prijevodnu, kritičku i znanstvenu recepciju hrvatske književnosti u Bugarskoj s ciljem sistematizacije recepcijskih modela koji su dominantni u različitim razdobljima. Analiza se usredotočuje na sljedeće aspekte procesa recepcije: kriterije selekcije, žanrovsku strukturu, mehanizme integracije u bugarski kulturni kontekst, formiranje prevoditeljskih tradicija te reprezentativnost prijevoda u odnosu na hrvatski nacionalni književni kanon. Predmet istraživanja obuhvaća prevedene knjige i prijevode objavljene u bugarskoj književnoj periodici. Analiza kritičke i znanstvene recepcije usmjerena je na razjašnjavanje kodova i predodžbi na temelju kojih se oblikuju perceptivni stavovi prema hrvatskoj književnosti. Posebna je pozornost posvećena ispitivanju bugarske recepcije hrvatske književnosti u usporedbi s dominantnim tendencijama u recepciji bugarske književnosti u Hrvatskoj. Zaključci se izvode na temelju analize dinamike kontinuiteta i promjena u međuknjiževnoj razmjeni, koja reflektira transformacije u sociokulturnom modelu i vrijednosnom sustavu.

Croatian Literature in Bulgaria: Translation, Critical, and Scientific Reception. Continuities and Discontinuities in Bilateral Literary Relations

The paper examines the translation, critical, and scientific reception of Croatian literature in Bulgaria, intending to systematize the reception models that have prevailed in different periods. The analysis focuses on the following aspects of the reception process: selection criteria, genre structure, mechanisms of integration into the Bulgarian cultural context, the formation of translation traditions, and the representativeness of translations in relation to the Croatian national literary canon. The research subject includes translated books and translations published in Bulgarian literary periodicals. The analysis of critical and scientific reception is aimed at clarifying the codes and preconceptions on which perceptive attitudes toward Croatian literature are formed. Particular attention is given to examining the Bulgarian reception of Croatian literature in comparison with the dominant trends in the reception of Bulgarian literature in Croatia. The conclusions are based on an analysis of the dynamics of continuity and changes in interliterary exchange, which reflects transformations in the sociocultural model and value system.

Zrinka Jelaska
Hrvatsko filološko društvo
zjelaska@yahoo.com

Mladoženja i zaručnik na svadbi - prijevodnice i istomjesnice u hrvatskim biblijskim prijevodima

Građa hrvatskih biblijskih prijevoda vrlo je opsežna i pruža jedinstvenu priliku jezikoslovne raščlambe. Mogućnost usporedbe više od stotinu različitih tekstova tijekom više od pola tisućljeća koji smjeraju imati jednako značenje ne pruža ni jedna druga građa hrvatskoga jezika. Polazna je točka svake usporedbe isto mjesto u izvornoj građi koje se u hrvatskim tekstovima pojavljuju kao istovrijednice, istouputnice ili riječi u drugačijim odnosima. Prijevodnice iskazane jednom riječi ili skupom riječi mogu uključivati različite značenjske odnose, poput sinonimije, hiponimije, antonimije. Uspješno značenjsko raščlanjivanje zahtijeva najrazličitija jezikoslovna i kulturna znanja, što tekstove biblijskih prijevoda, posebno evanđeoskih, čini jedinstvenom i izazovnom građom neusporedivom sa svom ostalom. Dodatna joj je vrijednost mogućnost uporedbe sa sličnom građom na drugim jezicima, posebno od (blisko)srodnima.

Bridegroom and fiancé at a wedding - (non)eqivalent translations of the same parts of the original Bible texts

Croatian Bible translations provide a unique opportunity for linguistic analysis. No other collection of Croatian written language offers the possibility of comparing more than a hundred different texts collected over more than half a millennium that should have the same meaning. The starting point of each comparison is the same place in the original material that appears in Croatian texts as equivalents, co-references or words in different relationships, such as synonymy, hyponymy, antonymy. Successful semantic analysis requires a wide variety of linguistic and cultural knowledge, which makes the texts of Bible translations, especially the Gospels, a unique and challenging material incomparable with anything else. Its added value is the possibility of comparison with similar material in other languages, especially (closely) related ones.

Maša Kolanović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mkolanovic@m.ffzg.hr

Što znaju stvari? Materijalni objekti kao izvor znanja u suvremenoj hrvatskoj književnosti

Izlaganje se bavi odnosom materijalne kulture i književnosti iz perspektive metodološkog dijaloga znanosti o književnosti i studija materijalne kulture kao discipline koja spaja antropologiju, arheologiju i kulturalne studije. Naime, povijest književnosti odavno poznaje tekstove koji u sebi sadrže popise i kataloge stvari koji su budili književno-znanstveni interes kao što su, primjerice, stilistička pitanja o figurativnosti takvih popisa, njihova deskriptivna funkcija unutar pripovjednog teksta i dr. Ovo će izlaganje nastojati ići korak dalje u promišljanju književnog znanja o artikulaciji materijalnih predmeta, stavljajući fokus na složenu povijest i društvenost stvari kakvu nude književne artikulacije materijalne kulture. Navedena će zapažanja biti oprimjerena analizom romana *Selidba* (2018) Miljenka Jergovića u kojem stvari i predmeti zauzimaju središnje mjesto literarnog koncepta i predstavljaju dragocjeni repozitorij uspomena, osjećaja i asocijacija nataloženog rada povijesti i društva. Upravo predmeti u ovome tekstu predstavljaju središnje mjesto u izgradnji literarnog koncepta povijesti i društva kroz koje možemo promisliti pitanja o načinima i učincima književne refleksije svijeta stvari i predmeta.

What do things know? Material objects as a source of knowledge in contemporary Croatian literature

The presentation deals with the relationship between material culture and literature from the perspective of the methodological dialogue of literary science and the study of material culture as a discipline that combines anthropology, archaeology and cultural studies. Namely, the history of literature is well known of texts that contain extensive lists and catalogs of things that have awakened scholary interest, such as, for the example, stylistic questions of the figurativeness of such lists or their descriptive function within a narrative text. This presentation will attempt to go a step further in reflecting on literary knowledge about the articulation of objects, focusing on the complex history and sociality of things as offered by literary articulations of material culture. The above observations will be exemplified in the analysis of the novel *Moving* (Selidba, 2018) by Miljenko Jergović, in which things occupy a central place in the literary concept and represent a precious repository of memories, feelings and associations of the accumulated work of history. Objects in this text are representing a central place in the literary concept of history and society, through which we can rethink the ways and effects of literary reflections of the world of things and objects.

Mario Kolar
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
mario.kolar@uniri.hr

O počecima hrvatske krimićologije

U izlaganju se analiziraju prva značajnija promišljanja hrvatskih kritičara i znanstvenika o fenomenu krimića. Je li „kriminalna" književnost kriminalna među prvima je razmatrao Ivo Hergešić, a u kontekstu rasprava o fenomenu tzv. zabavne/trivijalne književnosti problematike krimića doticali su se i Viktor Žmegač, Zdenko Škreb, Milivoj Solar i drugi. Stanko Lasić čini korak dalje i 1973. objavljuje svoju *Poetiku kriminalističkog romana*, a kritičarsku pažnju krimiću posvećuju Branimir Donat i drugi. Tijekom 1960-ih i 1970-ih pojavljuju se i prijevodi knjiga te pojedinačnih radova stranih autora o kriminalističkom žanru (Karel Čapek, Walter Gerteis, Umberto Eco...). Razdoblje je to i pojave popularnih roto-biblioteka s prijevodima stranih krimića te prvih istaknutijih domaćih pisaca tog žanra. Cilj ovog rada bit će vrednovanje dosega rasprava i eseja o krimiću iz promatranog razdoblja, s naglaskom na interpretaciju u dosadašnjim istraživanjima manje uočenih aspekata.

On the beginnings of crime fiction research in Croatian literary studies

The presentation analyses the first significant reflections of Croatian literary critics and scholars on the phenomenon of crime fiction. Among the first to address that issue were Ivo Hergešić, Viktor Žmegač, Zdenko Škreb and Milivoj Solar in 1960s. Stanko Lasić took a step further and published his book Poetika kriminalističkog romana [Poetics of the Crime Novel] in 1973, while Branimir Donat and others started to devote critical attention to crime fiction. During the 1960s and 1970s, translations of books and individual works by foreign authors on the crime genre appeared (Karel Čapek, Walter Gerteis, Umberto Eco, etc.). This period also saw the emergence of popular publishing series with translations of foreign crime fiction and the first prominent domestic writers of that genre. The aim of this paper will be to evaluate the discussions on crime fiction from the observed period, with an emphasis on the interpretation of aspects that have been less noticed in previous research.

Martina Kramarić
Institut za hrvatski jezik
mkramar@ihjj.hr

Kontinuitet hrvatsko-čeških jezičnih i književnih dodira od rane hrvatske pismenosti do 20. stoljeća

U povijesti hrvatskoga jezika od najranije pismenosti češki je jezik imao svoju ulogu, ne toliko izraženu kao jezici s kojima smo zbog geografske pozicije i geopolitičkih okolnosti bili u izravnome dodiru, ali prisutnu. Prvi se kulturni i jezični dodiri mogu uočiti već za razdoblja ćirilometodske pismenosti u prijevodima i preradama liturgijskih knjiga, a najintenzivniji su svakako oni iz preporodnoga i postpreporodnoga razdoblja kada se češki kao blizak slavenski jezik nametnuo kao pametan izbor u stvaranju nacionalne znanstvene terminologije. Ovim pregledom predstavit ćemo kulturne, književne, i prije svega jezične veze koje su oduvijek povezivale ta dva slavenska naroda jače i bliže nego ostale Slavene.

Continuity of Croatian-Czech linguistic and literary contacts since early Croatian literacy until the 20th ct.

In the history of the Croatian language, from the earliest days of literacy, the Czech language has played a role, not as distinct as the languages with which we were in direct contact due to geographical position and geopolitical circumstances, but it was present. The first cultural and linguistic contacts can be observed as early as the period of Cyril and Methodius literacy in translations and adaptations of liturgical books, and the most intense are certainly those from the National Revival and Postrevival periods, when Czech, as a close Slavic language, imposed itself as a smart choice in the creation of national scientific terminology. This overview will present the cultural, literary, and above all linguistic ties that have always connected these two Slavic peoples stronger and closer than other Slavs.

Tin Lemac
Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru
tlemac22@unizd.hr

Znanstveni rad Marine Biti na području stilistike poezije

Marina Biti (prisutna u literaturi i pod prezimenima Kovačević i Čabrajec) svoje je rane znanstvene radove posvetila stilistici poezije. Tu su prije svega njezin magistarski i doktorski rad, te monografija *Poetika mijena* (Kovačević 1998). Magistarski je rad naslovljen *Geneza pjesme u prozi u opusu Danijela Dragojevića* (Čabrajec 1985), a doktorski *Nova zatvorena forma u hrvatskom pjesništvu* (Kovačević 1991). U magistarskom se radu pionirski na našim prostorima proučava pjesma u prozi kao žanrovski vrlo zapretan oblik. U doktorskom se radu pokušava žanrovski definirati nova zatvorena forma koja nastaje versifikacijskim, oblikovnim i semantičkim preinakama tradicionalnih pjesničkih formi. Monografija *Poetika mijena* (Kovačević 1998) sumira pitanje manirizacije tradicionalnog u moderno i postmoderno pjesništvo na temelju izabranih tema kao što su slobodni i vezani stih, pjesma u prozi i vizualno pjesništvo. Važnost Bitijevinih radova sagledavanje je žanrovske, versifikacijske, stilističke i poetičke razine pjesničkog teksta, pokušaj premošćivanja složenih konceptualizacijskih makro- i mikrorazina i međurazina prilikom analize pjesničkog uzorka te doprinos razumijevanju spomenute manirizacije. Oni su otvorili put razumijevanju poezije kao diskurza u našoj suvremenosti, te dubljem sagledavanju odnosa poetičke i stilističke razine pjesničkog teksta.

Scientific work of Marina Biti in the area of poetic stylistics

Marina Biti (also present in literature under the surnames Kovačević and Čabrajec) dedicated her early scientific works to the stylistics of poetry. These include, first of all, her master's and doctoral theses, as well as the monograph Poetics of Change (Kovačević 1998). Her master's thesis is entitled Genesis of a Prose Poem in the Opus of Danijel Dragojević (Čabrajec 1985), and her doctoral thesis is entitled New Closed Form in Croatian Poetry (Kovačević 1991). Her master's thesis is a pioneering study of prose poetry as a genre-defining form in our region. Her doctoral thesis attempts to define a new closed form in terms of genre that arises from versification, formal and semantic modifications of traditional poetic forms. The monograph Poetics of Change (Kovačević 1998) summarizes the issue of mannerization of traditional into modern and postmodern poetry based on selected topics such as free and connected verse, prose poetry and visual poetry. The importance of Bitijeva's works is the consideration of the genre, versification, stylistic and poetic levels of the poetic text, the attempt to bridge the complex conceptualization macro- and micro-levels and intermediate levels when analyzing a poetic sample, and the contribution to the understanding of the aforementioned mannerization. They opened the way to the understanding of poetry as a discourse in our contemporaneity, and a deeper consideration of the relationship between the poetic and stylistic levels of the poetic text.

Katarina Lozić Knezović
Filozofski fakultet u Splitu
klozic@ffst.hr

Božena Burazin
Filozofski fakultet u Splitu
bburazin@ffst.hr

Leksik ćiriličnih i latiničnih dokumenata sela Dubrava

U nakladi Centra za kulturu Omiš 2022. godine objavljeni su *Pisani spomenici poljičkog sela Dubrave*. U njoj su objedinjeni i za tu prigodu transkribirani dokumenti ili isprave izvorno napisani na zapadnom tipu ćirilice poljičici i na latinici, koji se čuvaju u Arhivu HAZU pod signaturom *Ćir. III D – Spisi iz sela Dubrave* te oni koji se čuvaju u Nadbiskupskom arhivu u Splitu pod signaturom *Kaptolski arhiv Split, br. inv. 490*, a također su povezani uz poljičko selo Dubrava. Istraživanjem su izdvojene osobitosti leksika objavljenih dokumenata. U korpusu su, osim idioglotskih leksema među kojima ističemo čakavsku zamjenicu *ča*, razvidni aloglotski utjecaji, osobito romanskoga (npr. *kandilir, poteštarija, stimatur*) i orijentalnoga podrijetla (npr. *jemin, (s)arčiti, toprag*), ušli u sustav posredstvom višestoljetnih jezičnih dodira na području Poljičke knežije. Izdvojene su i pravne formulacije i izrazi karakteristični za privatnopravne isprave.

Lexis of Cyrillic and Latin documents of the settlement of Dubrava

In 2022, *Pisani spomenici poljičkog sela Dubrave* were published by the Omiš Culture Centre. It contains transcribed documents originally written on the western type of Cyrillic script *Poljičica* and in Latin script, which are kept in the HAZU archives under the signature *Ćir. III D – Spisi iz sela Dubrave* and those kept in the archive of Archdiocese in Split under the signature *Kaptolski arhiv Split, br. inv. 490*, also connected to the settlement of Dubrava. The research singled out the particularities of the lexis of published documents. Apart from the idioglottic lexemes, among which we point out Čakavian pronoun *ča*, the visible alloglottic influences, especially the Roman (e.g. *kandilir, poteštarija, stimatur*) and the Oriental origin (e.g. *jemin, (s)arčiti, toprag*), entered the system through centuries of language contacts in the area of the Principality of Poljica. Legal formulations and expressions specific to private legal documents have also been singled out.

Leszek Małczak
Šlesko sveučilište u Katowicama
leszek.malczak@us.edu.pl

Krležina korespondencija s Poljacima

U Krležinoj ostavštini znatno mjesto zauzima piščeva privatna korespondencija s različitim ljudima, među ostalim prevoditeljima njegova opusa te službena korespondencija s različitim institucijama. U korespondenciji s prevoditeljima nalazi se nekolicina poljskih prevoditelja: Marija Krukowska-Zielińska, s kojom je Krleža razvio najprisniju komunikaciju, Zygmunt Stoberski, Halina Kalita, Alija Dukanović, Ewa Grabowska, Jan Wierzbicki. Krležina korespondencija s prevoditeljima većinom nije dosada objavljivana i obrađena. Uz privatnu korespondenciju s prevoditeljima u radu će biti predstavljena piščeva korespondencija s drugim osobama i institucijama iz Poljske, primjerice vezana za objavljivanje Krležinih djela u Poljskoj (izdavači, autorske agencije) ili njegov rad u Leksikografskom zavodu.

Krleža's Correspondence with the Poles

In Krleža's literary legacy, a significant place is occupied by the writer's private correspondence with various individuals, including translators of his works, as well as official correspondence with different institutions. Among the translators featured in this correspondence are several Polish translators: Marija Krukowska-Zielińska, with whom Krleža developed the closest communication, Zygmunt Stoberski, Halina Kalita, Alija Dukanović, Ewa Grabowska, and Jan Wierzbicki. Krleža's correspondence with translators has for the most part not yet been published or systematically studied. In addition to private correspondence with translators, this paper will also present the writer's communication with other individuals and institutions from Poland—for instance, those related to the publication of Krleža's works in Poland (publishers, literary agencies), or to his work at the Lexicographic Institute.

Suzana Marjanić
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
suzana@ief.hr

„Ikona i sjekira“ ili Cesarčev i Krležin put u postoktobarsku Rusiju

U izlaganju nastavljam ekokritička iščitavanja Cesarčeva i Krležina puta u postoktobarsku Rusiju, s naglaskom na reprezentaciji ekosfere u doba kada je ona služila osvajanju petoljetki. I dok sam u prvom tekstu razmatrala Cesarčev putopisni zapisu *Među Marijcima* (1937) i Krležin *Izlet u Rusiju* (1926), u ovom izlaganju nastavljam s Cesarčevim dokumentarnim stilom kojim kao lenjinist svjedoči o postoktobarskoj Rusiji gdje pilane, među ostalim, uzima kao simbol napretka, što se može povezati s dihotomijskim naslovom Billingtonove knjige *Ikona i sjekira*. „Ako se sjekira fino koristila za ravnanje i glačanje drvene površine na kojoj su slikane te svete slike, ikona je, pak, borbeno nošena ispred seljaka kad god bi se odvažili da sa sjekirama zađu u šumu radi grubljeg posla, obaranja drveća ili odbijanja napadača“ (Billington 1988: 46).

"The Icon and the Axe" or Cesarec's and Krleža's Journey to Post-October Russia

In this presentation, I extend my ecocritical readings of Cesarec's and Krleža's journey to post-October Russia, focusing on the representation of the ecosphere at a time when it was mobilized in the service of the conquest of the Five-Year Plans. Whereas in my previous study I examined Cesarec's travelogue *Among the Mari People* (1937) and Krleža's *Journey to Russia* (1926), here I turn to Cesarec's documentary style, through which, as a Leninist, he testifies to post-October Russia, where sawmills, among other sites, are elevated as symbols of progress. This perspective may be linked to the dichotomous title of Billington's book *The Icon and the Axe*: "If the axe was delicately used for leveling and smoothing the wooden surface upon which those sacred images were painted, the icon, in turn, was borne into battle before the peasants whenever they ventured with axes into the forest for coarser tasks, felling trees or repelling attackers" (Billington 1988, 46).

Ivan Marković
Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet
ivan.markovic@yahoo.com

Pojava emskoga u jezikoslovnoj kroatistici

Premda je K. L. Pike 1950-ih naširoko razložio opreku emskih i etskih termina u jezikoslovlju i antropologiji (usp. Pike 1967), oko značenja emskih i etskih termina ni danas u jezikoslovlju ne postoji sloga. Koliko znamo, prvi termin iz tog sklopa, onaj na temelju kojega su nastali ostali – *fonem* – rabio je francuski fonetičar A. Dufriche-Desgenettes 1860-ih, možda preuzet od bugarskog učenjaka P. Berona (fr. *phonème*, usp. Mugdan 2011, 2014). Termin morfem, opet koliko znamo, prvi su rabili krajem 1870-ih poljsko-ruski jezikoslovac J. Baudouin de Courtenay (rus. *морфема*, usp. Baudouin de Courtenay 1963), zaslužan i za današnju uporabu termina *fonem*, te švedski jezikoslovac A. Noreen 1890-ih (šv. *morfem*, usp. Noreen 1899). Da su to danas opći termini, zaslužni su ponajviše F. de Saussure, O. Jespersen i i L. Bloomfield, Za postanak alotermina – *alofon* i *alomorf* – trebalo je pričekati američke jezikoslovce B. L. Whorfa (e. *allophone*, 1938) i Ch. F. Hocketta (e. *allomorph*, 1947). U izlaganju će se iznijeti kako i kad ti termini polako ulaze u optjecaj u jezikoslovnoj kroatistici – u *Uvodu u opću lingvistiku* S. Živkovića ([1]1935, [2]1958) i leksikonu *Jezik* Stj. Babića ([1]1963, [2]1965).

The emergence of emic in the Croatian language studies

Although K. L. Pike extensively discussed the opposition between emic and etic terms in linguistics and anthropology in the 1950s (cf. Pike 1967), there is still no consensus in linguistics about the meaning of emic and etic terms. As far as we know, the first term from this set, the one on which the others were based – *phoneme* – was used by the French phonetician A. Dufriche-Desgenettes in the 1860s, perhaps borrowed from the Bulgarian scholar P. Beron (fr. *phonème*, cf. Mugdan 2011, 2014). The term *morpheme*, again as far as we know, was first used in the late 1870s by the Polish-Russian linguist J. Baudouin de Courtenay (Rus. *морфема*, cf. Baudouin de Courtenay 1963), who is also responsible for the current use of the term *phoneme*, and by the Swedish linguist A. Noreen in the 1890s (Swed. *morfem*, cf. Noreen 1899). The fact that these are general linguistic terms today is due primarily to F. de Saussure, O. Jespersen and L. Bloomfield. The emergence of the alloterms – *allophone* and *allomorph* – had to wait for the American linguists B. L. Whorf (e. *allophone*, 1938) and Ch. F. Hockett (e. *allomorph*, 1947). The presentation will present how and when these terms slowly entered circulation in the Croatian language studies – in the *Uvod u opću lingvistiku* by S. Živković ([1]1935, [2]1958) and the *Jezik* lexicon by Stj. Babić ([1]1963, [2]1965).

Blaženka Martinović
Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
bmartino@unipu.hr

O neutralnosti standardnoga jezika

Isticanjem autonomnosti kao važne značajke standardnoga jezika, tj. da nije potpuno izjednačiv s organskim idiomom pa se uči i biva općeprihvaćen, otvorila se i teza o neutralnosti standarda. Takva (poželjna) neutralnost ne dovodi u jednak položaj sve govornike, naime neki su govornici hrvatskoga jezika svojim podrijetlom bliže propisanoj normi, a i nije svim govornicima jednako prestižna pa je time upitna općeprihvaćenost, a onda i neutralnost standardnoga jezika. Struje koje upozoravaju na paradoks neutralnosti smatraju nelogičnim da je standardni jezik/varijetet sredstvo neutralne komunikacije, a upotrebljava se u formalnim situacijama i govornici ulažu trud. S druge strane, budući da se u novije vrijeme sve više govori o povjerenju u jezičnu zajednicu i o potrebi smanjenja razlika između kodifikacije i uzusa, što povlači za sobom i više prostora za izvanlingvistička načela pri stabiliziranju standarda, kao što je načelo proširenosti, ponovno se otvara pitanje neutralnosti standardnoga jezika. Pregled starijih i novijih viđenja neutralnosti (unutar) standarda tako pokazuje diskontinuitet u definiciji i poimanju standardnoga jezika.

On Neutrality of the Standard Language

Emphasising language autonomy as an important component of the standard language, meaning that it is not entirely equivalent to organic idioms so it must be studied and generally accepted, also suggested a thesis on the neutrality of the standard language. Such (desirable) neutrality does not regard all speakers as equals. Namely, some Croatian language speakers are closer to the prescribed norm due to their origin, although it is not perceived as equally prestigious by all speakers which raises the question of general acceptance, and also that of standard language neutrality. Various currents indicate a neutrality paradox that suggests it is illogical for the standard language/variety to serve as the means of neutral communication even though it is used in formal situations and its speakers make efforts to use it. However, the recent increase in discussions about trust toward the linguistic community and the need to reduce the differences between codification and use, which creates more space for extralinguistic principles operating in the stabilisation of the standard, one of them being the principle of widespread usage, once again raises the question of standard language neutrality. An overview of previous and latest perspectives on neutrality of (or within) the standard language indicates a discontinuity in the definition and understanding of the standard language.

Krešimir Mićanović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
kmicanov@m.ffzg.hr

Ustav i jezik. O hrvatskom književnom jeziku i promjeni Ustava SR Hrvatske krajem 1980-ih

U radu se s jezičnopolitičkog gledišta prikazuju rasprave o ustavnim jezičnim odredbama vođene u okviru amandmanskih promjena Ustava SR Hrvatske krajem 1980-ih. Nastojat će se među ostalim pokazati na temelju neobjavljene arhivske građe da je odluka o promjeni ustavne odredbe o hrvatskom književnom jeziku donesena u najužem vodstvu Saveza komunista Hrvatske u prosincu 1985. Drugim riječima, znatno prije negoli je Predsjedništvo SR Hrvatske u svibnju 1987. iniciralo ustavne promjene. Iz korpusa objavljenih tekstova i izvornih dokumenata očito je da je ustavni naziv jezika u žarištu javne rasprave o promjeni Ustava SR Hrvatske. U konačnici u lipnju 1989. odlukom Sabora SR Hrvatske odbačeni su svi jezični amandmani te su tako ostale nepromijenjene ustavne odredbe o hrvatskom književnom jeziku.

Constitution and Language: The Croatian Literary Language and the Constitutional Changes in the Socialist Republic of Croatia in the Late 1980s

This paper examines, from a language policy perspective, the debates surrounding constitutional language provisions within the context of the amendments to the Constitution of the Socialist Republic of Croatia in the late 1980s. It aims to demonstrate, using unpublished archival material, that the decision to amend the constitutional provision concerning the Croatian literary language was made by the top leadership of the League of Communists of Croatia as early as December 1985. In other words, this decision was made well before the Presidency of the Socialist Republic of Croatia initiated the constitutional changes in May 1987. The body of published texts and original documents clearly shows that the constitutional designation of the language was at the heart of public discourse concerning the amendment of the Constitution of the Socialist Republic of Croatia. Ultimately, in June 1989, the Assembly of the Socialist Republic of Croatia rejected all proposed language amendments, leaving the constitutional provisions regarding the Croatian literary language unchanged.

Andrea Milanko
Filozofski fakultet u Zagrebu
amilanko@m.ffzg.hr

(Dis)kontinuiteti u teoriji lirike

U izlaganju ću predstaviti teoriju lirike u domaćem i inozemnom kontekstu s obzirom na trendove i obrate u 20. i 21. stoljeću. Najviše ću se posvetiti metodološkim i terminološkim pitanjima te strategijama koje se svjesno ili nesvjesno primjenjuju u čitanju poezije, napose u metodičkom okruženju. Da izlaganje ne bi bilo posve sinoptičkoga karaktera, nastojat ću istaknuti ona problemska očišta u teoriji lirike koja su dobila različit disciplinski tretman. Pritom ću se osvrnuti na kontinuitet u metodologiji i terminologiji odnosno njihov diskontinuitet, ponajprije poredbenom analizom prepoznatljivih pristupa na domaćem teorijskom terenu, od Zagrebačke stilističke škole do pojedinih suvremenih autorskih pristupa. Na kraju ću ispitati koliko su se detektirani (dis)kontinuiteti prenijeli u metodičko okruženje na primjeru odabranih udžbenika i čitanki iz Hrvatskog jezika.

(Dis)continuities in the Theory of the Lyric

In my paper, I will present the theory of the lyric both in national and international context, with particular emphasis on tendencies and theoretical turns in the 20th and 21st century. Most of my presentation will cover methodological and terminological issues, as well as strategies that have been either advertently or otherwise applied in reading poetry, especially in schools. In order to complement the synoptic character of the paper, I will opt for highlighting a few problematic points that have been treated differently by various disciplines and thus have gained notoriety in the theory of the lyric. My discussion will provide a comparative analysis of (dis)continuities in well-established approaches to poetry, from Zagreb Stylistic School to contemporary theoretical ouvres, My final goal is to examine implementation of detected theoretical (dis)continuities in schools by analysis of a selected number of school textsbooks for the Hrvatski jezik subject.

Davor Nikolić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dnikoli@ffzg.unizg.hr

Marija Malnar Jurišić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mmalnar@ffzg.unizg.hr

Male forme u hrvatskome jeziku – praksom do teorije

Prikupljanje ustaljenih i prepoznatljivih malih formi hrvatskoga jezika, prije svega poslovica i frazema, ima dugu tradiciju. Teorijsko se pak promišljanje granalo u smjeru paremiologije (ponajviše iz folklorističke i književnoznanstvene perspektive) i frazeologije (ponajviše iz jezikoslovne perspektive). U izlaganju će se propitati upravo neke dosadašnje postavke u definiranju spomenutih formi u hrvatskoj filologiji. Promotrit će se odnos frazeologija – paremiologija te utvrditi način njihove obrade u recentnim istraživanjima. Prikazom praktičnih rješenja koja se primjenjuju u suvremenim leksikografskim djelima (općim i posebnim rječnicima) i različitim računalnim bazama dat će se uvid u dosad primjenjivana leksikografska načela.

Small forms in the Croatian language – from practice to theory

Collecting stabled and recognizable small forms of the Croatian language, primarily proverbs and idioms, has a long tradition. Theoretical discussions branched into the direction of paremiology (primarily from folkloristic and literary perspective) and phraseology (primarily from linguistic perspective). The presentation will examine some of the previous assumptions in defining the aforementioned forms in the Croatian philology. The relationship between phraseology and paremiology will be examined and the method of their treatment in recent scholarly research will be determined. Lexicographic principles will be referred to through a presentation of practical solutions applied in contemporary lexicographic works (general and specialized dictionaries) and different databases.

Bernardina Petrović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
bernardina.petrovic@m.ffzg.hr

Ritualizirani govorni činovi kao čimbenici jezičnih diskontinuiteta u hrvatskome jeziku

Ritualizirani se govorni činovi definiraju kao stabilni, konvencionalni i predvidljivi komunikacijski obrasci kojima govornici potvrđuju društvenu povezanost, uljudnost i zajednički identitet. Ti komunikacijski oblici uključuju pozdrave, isprike, zahvale, čestitke i komplimente koji, kao čimbenici jezičnih diskontinuiteta, istodobno održavaju i prekidaju kontinuitet komunikacijskih norma. Analiza je korpusa tih obrazaca u hrvatskome jeziku pokazala da kroz povijesne mijene i suvremene transformacije ritualizirani govorni činovi odražavaju prijelaz od zajedničkih, hijerarhijskih odnosa prema individualiziranim i neformalnim oblicima interakcije te su svakako jedna od najsnažnijih točaka jezične stabilnosti koja se obnavlja u novim obrascima. Na taj se način hrvatski jezik stalno prilagođava promjenjivim društvenim okolnostima i kroz promjenu održava kontinuitet, dok diskontinuitet preživljava transformacijom, a ne supresijom.

Ritualised Speech Acts as Factors of Linguistic Discontinuities in the Croatian Language

Ritualised speech acts are defined as stable, conventional, and predictable communication patterns through which speakers affirm social connection, civility, and shared identity. These forms of communication include greetings, apologies, thanks, congratulations, and compliments, which, as factors of linguistic discontinuity, simultaneously maintain and disrupt the continuity of communicative norms. Analysis of the corpus of these patterns in the Croatian language has shown that, through historical changes and contemporary transformations, ritualised speech acts reflect the transition from common, hierarchical relationships to individualised and informal forms of interaction, and are among the strongest points of linguistic stability, renewed in new patterns. In this way, the Croatian language constantly adapts to changing social circumstances and maintains continuity through change, while discontinuity persists through transformation, not suppression.

Tatjana Pišković
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tpiskovi@m.ffzg.hr

Pas i vau-vau: arbitrarnost i ikoničnost jezičnog znaka kao primjeri semantičkog (dis)kontinuiteta

O kontinuitetu i diskontinuitetu u jeziku raspravlja se na dvjema osnovnim razinama: interdisciplinarnoj i intradisciplinarnoj. Interdisciplinarna perspektiva okvir je rasprava o evoluciji prirodnih jezika i podrazumijeva suradnju lingvistike s prirodnim, društvenim i medicinskim, ali i drugim humanističkim znanostima. Dok teorije kontinuiteta smatraju da su se prirodni jezici razvijali postupno iz primitivnih načina komunikacije, teorije diskontinuiteta tvrde da su se pojavili naglo kao posljedica iznenadnog i revolucionarnog događaja. Intradisciplinarni opisi jezičnih (dis)kontinuiteta ostaju u lingvističkim okvirima tematizirajući te pojave na različitim jezičnim razinama. U ovom će se izlaganju prikazati temeljni primjer semantičkog diskontinuiteta – arbitrarnost jezičnog znaka, odnosno izostanak intrinzične veze između fizičkog, materijalnog ostvaraja leksema (npr. [pas] i /pas/) i njegova referenta ('četveronožna domaća životinja koja laje'). Tomu će se suprotstaviti ikoničnost jezičnog znaka (npr. onomatopeja *vau-vau*) kao mogući primjer semantičkog kontinuiteta.

Dog and woof-woof: arbitrariness and iconicity of linguistic sign as examples of semantic (dis)continuity

Continuity and discontinuity in language are discussed at two fundamental levels: interdisciplinary and intradisciplinary. The interdisciplinary perspective provides the framework for discussions on the evolution of natural languages and underscores the cooperation of linguistics with the natural and medical sciences, as well as other humanities and social sciences. While continuity theories suggest that natural languages developed gradually from primitive forms of communication, discontinuity theories propose that they emerged suddenly due to a unique and revolutionary event. Intradisciplinary descriptions, on the other hand, analyze linguistic (dis)continuities within linguistic frameworks, focusing on different linguistic levels. This presentation will highlight a key example of semantic discontinuity—the arbitrariness of a linguistic sign, meaning the lack of an intrinsic connection between the physical, material realization of a lexeme (e.g., [dog] and /dog/) and its referent ('four-legged domestic animal that barks'). In contrast, the iconicity of a linguistic sign (e.g., onomatopoeia *woof-woof*) will be presented as a possible example of semantic continuity.

Lahorka Plejić Poje
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lplejic@m.ffzg.hr

Nekoliko riječi o jeziku Ignjata Đurđevića

Hrvatski dio opusa Ignjata Đurđevića jezično je vrlo zanimljiv, premda ne i dovoljno proučen. Književni povjesničari, među njima najtemeljitije Zoran Kravar, podosta su pažnje posvetili stilskom aspektu njegovih pjesničkih djela, a povjesničari jezika višekratno su upozorili na suradnju dubrovačkoga pjesnika s Ardeliom Della Bellom na izradi njegova rječnika. U ovom izlaganju bit će riječi o Đurđevićevoj izrazitoj jezičnoj osviještenosti, a ponajviše o nekim tvorbenim specifičnostima leksika njegovih hrvatskih stihovanih i jednoga proznog djela. Pritom će naglasak biti na Đurđevićevim kreativnim, jezičnostvaralačkim zahvatima, odnosno na jezičnom ludizmu, koji je podjednako zanimljiv iz jezikoslovne perspektive kao i iz stilističke i estetske.

Some Remarks on the Language of Ignjat Đurđević

The Croatian part of Ignjat Đurđević's opus is linguistically very interesting, although not sufficiently studied. Literary historians, among whom Zoran Kravar has been the most thorough, have devoted considerable attention to the stylistic aspects of his poetic works, while linguists have pointed out the collaboration of the Dubrovnik poet with Ardelio Della Bella in the preparation of his dictionary. This presentation will focus on Đurđević's pronounced linguistic awareness, and especially on certain morphological peculiarities of the lexis in his Croatian verse and one prose work. The emphasis will be on Đurđević's creative, language-shaping interventions, or rather on linguistic ludism, which is equally interesting from both a linguistic perspective as it is from a stylistic and aesthetic one.

Sandra Požar
Staroslavenski institut
sudec@stin.hr

Dugi kontinuitet: staro(crkveno)slavenski i hrvatski crkvenoslavenski s gledišta istraživanja tvorbe riječi

Cilj je izlaganja postaviti neka metodološka pitanja koja nameće istraživanje jezika u starijemu jezičnom razdoblju i na specifičnom korpusu pismenosti kakva je crkvenoslavenska. Polazeći od trajne upitanosti paleoslavistike nad stupnjem ovisnosti crkvenoslavenskih jezičnih inačica o staro(crkveno)slavenskome, izlaganje će se usredotočiti na tvorbu riječi jer tvorbeni procesi po definiciji zahtijevaju sinkronijsko motrenje jednoga vremenskog odsječka. Hrvatska crkvenoslavenska pismenost proteže se kroz širok vremenski okvir, bez znatnijih jezičnih razlika (a razlike koje postoje manje su uvjetovane prolaskom vremena, a više nekim drugim čimbenicima), a taj se okvir dodatno proširuje nužnim uzimanjem u obzir stanja u staro(crkveno) slavenskome, čime se dobiva proteg od pola tisućljeća. Izlaganje će obuhvatiti pitanja koja se tiču naravi pisanoga korpusa, odnosa tekstovne i jezične starine i sl., a uzet će u obzir i neke dijakronijske pojave.

Long Continuity: Old Church Slavonic and Croatian Church Slavonic from the perspective of word-formation research

The aim of the paper is to raise methodological questions posed by the research of language on a specific corpus of literacy such as Church Slavonic. Starting from the permanent questioning of Paleoslavistics over the degree of dependence of Church Slavonic language varieties on Old Church Slavonic, the paper will focus on word-formation processes because they require synchronic observation of a single time period. Croatian Church Slavonic literacy extends over a wide time frame, without significant linguistic differences (and the differences that do exist are less conditioned by the passage of time and more by some other factors), this frame being further expanded by the necessary consideration of Old Church Slavonic, which results in a span of half a millennium. The paper will cover questions concerning the nature of the written corpora, the relationship between textual and linguistic archaicity, etc., and will also take into account some diachronic phenomena.

Marina Protrka Štimec
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mprotrka@ffzg.unizg.hr

Političnost oblika i preoblike epskog u *Smrti Smail-age Čengića*

Kao „vodeći junak drame književnog razvoja" roman, kako je pokazao Mihail Bahtin, istovremeno u svoj nastanak i razvoj skuplja silnice ranijih tipova korištenja „neizravne riječi", „tuđeg jezika" u književnom djelu te, u vremenu vlastite žanrovske afirmacije, utječe na razvoj ranije dovršenih književnih žanrova, prije svega epike. S obzirom na višestruko propitivanu žanrovsku pripadnost kanonskog spjeva novije hrvatske književnosti, Smrti Smail Age Čengića Ivana Mažuranića, ovo izlaganje ima za cilj odrediti načine na koji je njegova žanrovska inovativnost povezana s razvojem romana. Tipična karakteristika romana prema Bahtinu, dijalog različitih „jezika", odnosno sustava slika pojedinih stilova koji su neodvojivi od pojedinačnih svjetonazora, vidljiv je, među ostalim, i u načinu na koji se Mažuranić u ovom tekstu odnosi prema tradicionalnim žanrovskim obilježjima epike. Odstupanja u odnosu na karakterizaciju lika, njihovu antagonizaciju i motivaciju, oblikovanje zapleta i razrješenje, kao i umetnuta autoreferencijalna pjevačka epizoda upućuju na odustajanje od „epske distance" i gradnju teksta koji se upisuje u zoni kontakta sa suvremenim svijetom. Time se njegov postupak, na razini žanrovskih preoblikovanja i upotrebe oblikuje u suglasju s eksplicitnim postrevolucionarnim egalitarističkim idejama koje paralelno izlaže u dionicama spjeva i u tekstu Hrvati Mađarom. Postrevolucionarni romantičarski angažman Ivana Mažuranića tako se i na razini književnog postupka, inovativnim korištenjem tradicionalnih stihovnih oblika, aktualizira u onodobnim suvremenim poetičkim strujanjima.

The Politics of the Form and Transformation of the Epic in *The Death of Smail-aga Čengić*

As Mikhail Bakhtin has shown, the novel is the leading hero in the drama of the literary development of our time. In its emergence and development, this genre simultaneously bundles the forces of earlier forms of using the "indirect word", the "foreign language" in a literary work. Furthermore, at the time of its own genre affirmation, it also influenced the development of already completed literary genres, above all the epic. In view of the repeatedly questioned genre affiliation of the canonical poem of Croatian literature, *The Death of Smail of Aga Čengić* by Ivan Mažuranić, this lecture will examine how its genre innovation was linked to the development of the modern novel. A typical feature of the novel according to Bakhtin, the dialogue of different "languages" or visual systems of individual styles that are inextricably linked to individual worldviews, can be seen, among other things, in the way Mažuranić refers to the traditional genre features of the epic in this text. The deviations of characters, their antagonisation and motivation, construction of plot and resolution, as well as the inserted self-referential song episode, indicate an abandonment of "epic distance" and the construction of a text inscribed in the contact zone with the contemporary world. Thus, his approach at the level of genre transformations and language use is designed in accordance with the explicit post-revolutionary egalitarian ideas that he presents in parallel in the sections of the poem and in the text Croats to Hungarians. Ivan Mažuranić's post-revolutionary romantic engagement is thus actualised at the level of literary procedure through the innovative use of traditional verse forms in the contemporary poetic trends of the time.

Ružica Pšihistal
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
rpsihistal@ffos.hr

Život i tekst Dubravke Oraić Tolić u semiotičkim eksplozijama

Odmak od čistoga imanentizma vidljiv je već u prvoj monografskoj studiji Dubravke Oraić Tolić o Matošu, a nakon *Teorije citatnosti* ona izoštrenije i sveobuhvatnije književni tekst ili književne paradigme ne smješta u kontekst kao neutralno okruženje, nego ih motri upletene u višeslojne znakovne sustave kulture. Premda izgrađuje inovativne teorijske modele i termine, u osnovnim je crtama njezin pristup kulturi sličan semiotici kulture i semiotici povijesti Jurija Lotmana, s distancom od organicističkoga opisa. Semiotički lik zbilje istražit ćemo kroz suodnos žudnje između pojmova *ontotekst* (Oraić Tolić) i *eksplozija* (Lotman). Zanimat će nas ontotekst života Oraić Tolić u vremenu povijesnih eksplozija (Hrvatsko proljeće, Domovinski rat) i kako je u esejskim auto-meta ontotekstovima narativnim zapletima s čvorištima u umjetničkom tekstu (RIM I MIR) propitala vlastiti život. Budući da smo *sada i ovdje* u srcu eksplozivnih procesa, vrijedi posegnuti i za *Urlikom Amerike* koji se odvija pred našim očima.

The Life and Text of Dubravka Oraić Tolić in Semiotic Explosions

The move away from pure immanentism is already visible in Dubravka Oraić Tolić's first monographic study on Matoš, and after her work *Theory of Citation*, she does not place literary text and literary paradigms in the context as a neutral setting but rather observes them more sharply and comprehensively as they are entangled in multi-layered sign systems of culture. Although she builds innovative theoretical models and terms, her approach to culture is basically similar to Jurij Lotman's semiotics of culture and semiotics of history, with a distance from organicist description. We will explore the semiotic character of reality through the correlation of desire between the concepts of *ontotext* (Oraić Tolić) and *explosion* (Lotman). We will be interested in the ontotext of Oraić Tolić's life in a time of historical explosions (the Croatian Spring, the Homeland War) and how she questioned her own life in essay auto-meta ontotexts with narrative entanglements with nodes in the artistic text (ROME AND PEACE). But since we are *here and now* at the heart of explosive processes, it is worth reaching for *The Howl of America* that is unfolding before our eyes.

Evelina Rudan
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
erudan@m.ffzg.hr

Teorijski obrati i usmena književnost

Na različite se načine i iz različitih perspektiva može prići ovoj temi. Jedna od perspektiva svakako bi mogla uključivati načine na koje su se unutarnji teorijski obrati odražavali na proučavanje usmene književnosti, kao npr. što je značio prelazak s mitološke teorije na migracijsku teoriju o nastanku priča, ili što je za proučavanje usmene književnosti značio obrat od priča prema pripovijedanju, odnosno pitanje o tome koliko je zaokret američke novofolklorističke škole bio utjecajan, pa i je li previdio da su se u slavenskim kulturama i nešto ranije bavili načinima pripovijedanja. Nadalje, tu je i pitanje promjene terminologije od narodne književnosti prema usmenoj književnosti, pa onda, zbog površnog shvaćanja postavki W. Onga, isklizavanje i samog termina usmena književnost u anglofonim kulturama. Zatim, moglo bi se toj temi prići i iz obrnute perspektive, iz pitanja koliko su proučavanja pojedinih usmenih žanrova utjecala na teorijske obrate (npr. žanra bajke, na kojem će se, kako navodi V. Biti, iskušavati „sve važnije suvremene opreke književne teorije", a neke će se i uspostavljati zahvaljujući upravo proučavanju tog žanra). Moglo bi se temi prići i iz perspektive toga kako su važni tuzemni književni teoretičari ili na početku svog bavljenja (Biti, bajka i predaja) ili nakon već vrlo opsežnih drugih istraživanja (Užarević, književni minimalizam) prepoznali da se važna književnoteorijska pitanja mogu i moraju postavljati u omjeravanju o usmene žanrove. Međutim, ovdje će nas, dijelom i zbog obljetničke prigode, posebno zanimati situacije u kojima je praksa prethodila ili se odvijala mimo epistemički elaboriranih obrata, poput zaokreta prema međutekstualnim vezama puno prije uvoza intertekstualnosti (Kekez) ili zaokreta od filologije prema široj kulturi prije udomaćivanja kulturnih teorija (Botica).

Theoretical Turns and Oral Literature

There are many ways and perspectives from which one might approach this topic. One possible perspective would certainly include examining how internal theoretical shifts have influenced the study of oral literature — for instance, what the transition from mythological theory to the migratory theory of storytelling meant, or how the shift from stories to storytelling affected the field, including the question of how influential the turn of the American New Folkloristics school actually was, and whether it perhaps overlooked the fact that Slavic cultures had been exploring modes of storytelling somewhat earlier. Furthermore, there is the issue of terminological change — from folk literature to oral literature — and how, due to a superficial understanding of Walter Ong's ideas, even the very term oral literature began to slip out of use in Anglophone contexts.The topic could also be approached from the opposite direction: by asking to what extent the study of specific oral genres has shaped theoretical turns — for example, the genre of the fairy tale, which, as V. Biti notes, served as a testing ground for "all major contemporary oppositions within literary theory," some of which were even established through the study of that very genre. Another approach might consider how important domestic literary theorists — whether at the beginning of their scholarly careers (as in Biti's work on fairy tales and legends) or after extensive engagement with other fields (as in Užarević's work on literary minimalism) — recognized that significant questions in literary theory could and should be framed in relation to oral genres. However, in this paper our focus will be on situations in which practice preceded or unfolded independently of epistemically elaborated theoretical turns — such as the shift toward intertextual relations long before the importation of intertextuality as a concept (Kekez), or the move from philology toward a broader understanding of culture prior to the domestication of cultural theory (Botica).

Martin Stefanov
Fakultet za slavenske filologije Sofijskog sveučilišta Sv. Klimenta Ohridskog
slavistika@yahoo.com

Iskazivanje prezumptiva u hrvatskome jeziku i njegova gramatikalizacija

U referatu se razmatra epistemička potkategorija prezumptiv, čija je jezička reprezentacija iskazivanje pretpostavke zasnovane na logičkom sudu. Uz predočenje inventara sredstava sa svih razina jezičnog sustava hrvatskoga jezika, tekst je usmjeren prvenstveno na gramatički marker prezumptivnosti *Bit će da / će biti da*. Glavni zadatak teksta je redefinirati i dopuniti dosadašnja saznanja o paradigmi glagolskih oblika koji dolaze uz ovaj gramatički marker te uz to ukazati na formalne, semantičke, paradigmatske i sintagmatske čimbenike koji sugeriraju da je u tijeku razvitak procesa gramatikalizacije konstrukcija s markerom *Bit će da / će biti da* koji se, sukladno tome, može razmatrati kao složena čestica.

Expressing presumptive in the Croatian language and its grammaticalization

The paper discusses the epistemic subcategory of the presumptive, whose linguistic representation is the expression of an assumption based on logical reasoning. Along with presenting an inventory of means from all levels of the Croatian language system, the text primarily focuses on the grammatical marker of presumptiveness *Bit će da / će biti da* ("It must be that..." / "It seems that..."). The main aim of the paper is to redefine and supplement existing knowledge about the paradigm of verb forms that occur with this grammatical marker, and additionally to highlight the formal, semantic, paradigmatic, and syntagmatic factors that suggest an ongoing process of grammaticalization of constructions with the marker *Bit će da / će biti da*, which, accordingly, can be considered as a complex particle.

Petr Stehlík
Odsjek za slavistiku Filozofskog fakulteta Masarykova sveučilišta u Brnu
stehlik.petr@phil.muni.cz

Rasprave o (dis)kontinuitetu postjugoslavenske književnosti: sistematizacija dosadašnjih pristupa

U protekla tri desetljeća svjedočimo nastojanjima da se postjugoslavenska književnost konceptualizira kao zasebna transnacionalna kategorija u sustavu južnoslavenskih književnosti. Relativno brojni radovi književnih znanstvenika, kritičara i esejista o toj temi uvijek iznova postavljaju pitanje kontinuiteta između nekadašnjeg jugoslavenskog književnog polja i postjugoslavenske književnosti. Je li riječ o svojevrsnom nastavku jugoslavenske književnosti ili posve novoj književnopovijesnoj pojavi? Je li postjugoslavenska književnost rezultat kontinuiteta ili diskontinuiteta u odnosu na ranije književne procese i promišljanja kompleksa južnoslavenskih književnosti? Odgovori se na ta pitanja u postojećim raspravama odlikuju prilično visokim stupnjem iznijansiranosti. Stoga je cilj ovog rada na osnovi komparativne analize kritički razmotriti i sistematizirati dosadašnje pristupe naslovnoj temi, temi koja je obilježila suvremene književne konceptualizacije na postjugoslavenskom prostoru.

Discussions on the (Dis)Continuity of Post-Yugoslav Literature: Systematization of Existing Approaches

Over the past three decades, we have witnessed attempts to conceptualize Post-Yugoslav literature as a distinct transnational category within the system of South Slavic literatures. A relatively large number of works by literary scholars, critics, and essayists on this topic repeatedly raise the question of continuity between the former Yugoslav literary field and Post-Yugoslav literature. Is it a continuation of Yugoslav literature, or a completely new literary-historical phenomenon? Is Post-Yugoslav literature the result of continuity or discontinuity in relation to earlier literary processes and reflections on the complex of South Slavic literatures? The answers to these questions in the discussions to date are characterized by a relatively high degree of nuance. The aim of this paper is therefore to critically evaluate and systematize existing approaches to the topic, which has marked contemporary literary conceptualizations in the post-Yugoslav space, on the basis of a comparative analysis.

Alen Albin Širca
Filozofski fakultet u Ljubljani
AlenAlbin.Sirca@ff.uni-lj.si

Slika Marije Magdalene u starijoj dubrovačkoj književnosti

Izlaganje ima za cilj identificirati sve relevantne tekstove u starijoj dubrovačkoj književnosti koji prikazuju biblijsku sliku Marije Magdalene, pružajući pregled obilježja njenog prikaza u toj književnosti, u skladu s postojećim znanstvenim spoznajama u hrvatskoj književnoj povijesti. Fokus će se potom preusmjeriti na Ignjata Đurđevića, posebice na njegovo najvažnije djelo *Uzdasi Mandalijene pokornice*. Analiza će naglasiti originalnost Đurđevićeve slike Marije Magdalene, ističući njezine odstupanja ne samo od starije dubrovačke književne tradicije, već i od talijanskog renesansnog i baroknog književnog utjecaja koji su oblikovali njegov rad. Kroz komparativnu analizu s istaknutim predstavama Marije Magdalene izvan talijanske književnosti, izlaganje će pokazati da Đurđevićeva mistična interpretacija nudi jedinstvenu i kompleksnu sliku ove biblijske figure, što može predstavljati značajan doprinos europskoj baroknoj književnosti u cjelini.

The Image of Mary Magdalene in Older Dubrovnik Literature

This contribution aims to identify all relevant texts in older Dubrovnik literature that feature the biblical image of Mary Magdalene, providing an overview of the characteristic features of her portrayal in this literature, while aligning with existing scholarship in Croatian literary history. The focus will then shift to Ignjat Đurđević, a prominent figure in early Dubrovnik literature, and his renowned work *Uzdasi Mandalijene pokornice*. The analysis will highlight the originality of Đurđević's depiction of Mary Magdalene, emphasizing its deviations not only from the older Dubrovnik literary tradition but also from Italian Renaissance and Baroque literary influences that shaped his work. Through comparative analysis with notable non-Italian portrayals of Mary Magdalene, the study will demonstrate that Đurđević's mystical interpretation offers a uniquely complex and profound depiction of this biblical figure, potentially representing a significant contribution to European Baroque literature.

Barbara Štebih Golub
Institut za hrvatski jezik
bstebih@ihjj.hr

Boris Beck
Fakultet političkih znanosti u Zagrebu
boris.beck@fpzg.hr

(Dis)kontinuitet u prijevodima svetih knjiga na kajkavski književni jezik

U radu se raspravlja o (dis)kontinuitetu u primjeni traduktoloških postupaka pri prevođenju svetih knjiga na kajkavski književni jezik tijekom 19. st. Naime, u prvoj polovici 19. st. na kajkavski književni jezik u dva se navrata pokušalo prevesti Bibliju, tzv. *Vrhovčeva Biblija* nastala je tridesetih godina i ostala u rukopisu, dok je *Kristijanovićeva Biblija* nastajala od tridesetih do sedamdesetih godina, a otisnut je samo dio prevedenih biblijskih knjiga. Početkom stoljeća nastaje i književnokajkavski prijevod *Kurana* koji je fragmentarno sačuvan. Različiti su prevoditelji, vođeni različitim kriterijima i idejama o tome kako treba prevoditi i predstavljati recepijentima svete knjige, primjenjivali različite postupke i tako oblikovali izdanja na čijem su jednom kraju filološki ili doslovni, a na drugome komunikativni prijevodi (Berger i Nord 1999, Haug 2001, Salevsky 2001) koji u obzir uzimaju okolnosti nastanka i svrhu prijevoda kao i recipijenta kojem je namijenjen. Autori prikazuju kojim se postupcima ostvaruju filološki prijevodi, a kojima se postiže komunikativnost prijevoda (paratekst, kontaktološki fenomeni kao što su prijevodne objasnidbenice) te oblikuju „skalu komunikativnosti" književnokajkavskih prijevoda svetih knjiga.

(Dis)continuity in translations of holy books into the Kajkavian literary language

The paper discusses the (dis)continuity in the application of translational procedures in translating holy books into the Kajkavian literary language during the 19th century. Namely, in the first half of the 19th century, there were two attempts to translate the Bible into the Kajkavian literary language, the so-called *Vrhovac Bible* was created in the 1930s and remained in manuscript, while the *Kristijanović Bible* was created from the 1930s to the 1970s, and only a part of the translated biblical books was printed. At the beginning of the century, a literary Kajkavian translation of the Quran was also created, which has been preserved in fragments. Different translators, guided by different criteria and ideas about how sacred books should be translated and presented to recipients different procedures and thus shaped editions that had philological or literal translations at one end and communicative translations at the other (Berger and Nord 1999, Haug 2001, Salevsky 2001) that take into account the circumstances of the creation and the purpose of the translation as well as the intended recipient. The authors show the procedures used to create philological translations, and those to achieve the communicativeness of the translation (paratext, contactological phenomena such as translation explanatory notes) and form a "scale of communicativeness" of literary kaikavian translations of sacred books.

Lilla Anna Trubics
Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj
ltrubics@gmail.com

Kontinuitet mađarskih poveznica u radu Marije Jurić Zagorke

Život Marije Jurić Zagorke često je definiran borbom protiv mađarizacije i tuđinskih sila, te političke represije bana Khuena Héderváryja. Njezin novinarski rad te književno stvaralaštvo prožeti su *kontinuiranim doticajem s mađarskim temama, prostorom i ljudima*. Ovaj rad nastoji ukazati na povezanost s Mađarskom i Mađarima koja je ostala tematska konstanta života i rada Marije Jurić Zagorke- sveprisutnu motivaciju u njezinoj borbi za identitet i slobodu, kroz prizmu politike, kulture i jezika, na relacijama od osobne traume do književnog izričaja, od zarobljenosti do slobode te od publicistike do fikcije.

Continuity of Hungarian connections in the work of Marija Jurić Zagorka

Marija Jurić Zagorka's life is often defined by her struggle against hungarianization and foreign domination, as well as the political repression of Khuen Héderváry's regime. Her journalistic and literary work are permeated by continuous contact with Hungarian themes, spaces and people. This paper aims to explore the connection with Hungary and the Hungarians as a thematic constant in the life and work of Marija Jurić Zagorka - an omnipresent motivation in her struggle for identity and freedom, through the prism of politics, culture and language, on the lines from personal trauma to literary expression, from captivity to freedom and from journalism to fiction.

Luca Vaglio
Facoltà di Lettere e Filosofia, Sapienza Università di Roma
luca.vaglio@uniroma1.it

O talijanskim prijevodima djela Antuna Gustava Matoša

Antun Gustav Matoš je jedan od najvažnijih pisaca hrvatske književnosti. On je autor europskih pogleda i razmjera. Međutim, njegova recepcija na međunarodnoj razini nedovoljno je razvijena i to ovisi, barem djelomice, o relativnoj rijetkosti prijevoda njegovih djela na europske jezike. U talijanskoj prijevodnoj književnosti nazočnost prijevoda Matoševih djela počinje 1942. zahvaljujući Luigiju Salviniju. Ta prva faza prevođenja piščevih tekstova na talijanski okarakterizirana je prevođenjem pjesama i uključuje metatekstove Artura Cronije (1963.) i Franje Trogrančića (1965.). Nakon skoro trideset godina prvi talijanski prijevodi Matoševih pripovijedaka pojavljuju se u knjizi *Camao* (1991.), koju je priredila Stevka Šmitran. Poslije više od trideset godina pauze objavljen je i opsežniji izbor, *Camao e altri racconti* (2024), koji je priredila Rosanna Morabito. Dakle, drugu fazu Matoševe recepcije u Italiji karakterizira prevođenje njegove pripovjedne proze.

On the Italian Translations of the Works by Antun Gustav Matoš

Antun Gustav Matoš is one of the most important writers in Croatian literature. He is an author with European views and of European proportions. Nonetheless, his international reception is quite poor and that also depends on the relative rareness of the translations of his works into European languages. In Italian translated literature the presence of the translations of Matoš's works begins in 1942 with Luigi Salvini's versions. This first phase in the reception of the author's texts in Italy is characterised by the translation of poems and includes the metatexts by Arturo Cronia (1963) and Franjo Trogrančić (1965). Almost thirty years later the first Italian versions of Matoš's stories appear in the book *Camao* (1991), edited by Stevka Šmitran. More than thirty years later a wider selection, *Camao e altri racconti* (2024), edited by Rosanna Morabito, was published. So, the second phase of Matoš's reception in Italy is characterised by the translation of his fiction.

Dalibor Vrgoč
Institut za hrvatski jezik
dvrgoc@ihjj.hr

Hrvatska vojna riječ kao paradigmatski primjer (dis)kontinuiteta u nacionalnoj filologiji

Hrvatska vojna riječ ima tradiciju gotovo jednako dugu kao i sama hrvatska pisana riječ te se stoljećima isprepleće s razvojem hrvatskoga jezika, odražavajući društvene i političke silnice koje su ga oblikovale. Njezina je povijest često bila predestinirana izvanjezičnim utjecajima te je dijelila neumoljivu sudbinu hrvatskoga jezika na njegovu putu standardizacije, vjerojatno još i dramatičniju. Premda se u hrvatskome jeziku počeci sustavnog oblikovanja nazivlja različitih područja smještaju tek pred kraj 19. stoljeća – a puni zamah postižu u 20. st. – hrvatsko vojno nazivlje poseban je presedan, i u smislu neprekidnosti i u smislu loma njegove afirmacije. Sustavno stvaranje nazivlja započinje 1868. i traje sve do 1918, a plodovi polustoljetnoga razvoja vidljivi su u nizu službenih vojnih priručnika i rječnika kojima je hrvatska vojna riječ bila ususstavljena i kodificirana na zasadama zagrebačke filološke škole. Ipak, dvaput – 1918. i 1945. – bila je osuđena na *damnatio memoriae*.

Croatian military vocabulary as a paradigmatic example of (dis)continuity in national philology

Croatian military terminology has a tradition nearly as old as Croatian literacy itself, evolving in parallel with the language and reflecting the social, political, and cultural transformations that shaped national history. Its trajectory was largely determined by extralinguistic pressures, often sharing – and at times exceeding – the dramatic fate of the Croatian language on its path to standardization. While most domains of Croatian terminology emerged only in the late 19th and gained full momentum in the 20th century, the codification of military terminology constitutes a precedent in the evolution of Croatian scholarly lexicons. Systematic terminological work began in 1868 and continued until 1918, resulting in official manuals and dictionaries that standardized military vocabulary on the principles of the Zagreb Philological School. Twice, however – in 1918 and 1945 – this legacy was subjected to *damnatio memoriae*.